ХАЙ ОСЯЙВАЄ НАС ВОСКРЕСІННЯ!

«Христос воскрес!»
– загомонять
На дзвіниці дзвони,
«Христос воскрес!» – озовуться
Зорані загони.

«Христос воскрес!» – привітає
Нас рідна землиця, –
Киньмо смуток, хай сьогодні
Кожний засміється!»

Роман ЗАВАДОВСЬКИЙ

17–18 (432–433)
25 квітня – 2 травня 2013 р.

Тижневик "Галицька Просвіта" * Засновник – Івано-Франківське ОО ВУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка * Свідоцтво – ІФ № 521 від 15.06.2004 р. * Шеф-редактор – Степан Волковецький * Головний редактор – Богдан Вівчар * Літературний редактор – Ірина Шумада * Верстка – Марія Дзебчук * Набір – Наталія Дяченко * Друк – КП фірма "ЛІК" * Тираж – 2000 примірників * Замовлення – № 1049 * Наша адреса: 76018, м. Івано-Франківськ, вул. М. Грушевського,18 * тел. (0342) 75-05-86, * тел./факс (03422) 2-38-67 * e-mail: oblasna-prosvita@ukr.net * http://uaprosvita.if.ua/ * Наші реквізити: Р/р 26003300012896 в ПАТ "Ідея Банк" МФО 336310, код 04929075. * За зміст і достовірність інформації у рекламі відповідає рекламодавець * Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій і подає матеріали для дискусії * За точність викладених фактів відповідає автор * Редакція застерігає за собою право редаґувати і скорочувати матеріали * Листування з читачами – тільки на сторінках газети

ШАНОВНІ КРАЯНИ! ДОРОГІ ПРОСВІТЯНИ!

Прийміть щирі вітання з нагоди Воскресіння Христового.

Хай цей Великий День дарує вам щастя, здоров'я, любов і непохитну віру в кращий завтрашній день.

Хай чудо Воскресіння Христового надихає нас на добро і праведні справи в ім'я України, краю вашої родини, скріпить волю у боротьбі за нашу українську ідею, яка сьогодні загрожена злими силами антиукраїнства, продажництвом і прислужництвом.

Бажаю, щоб чудесне свято Великодня принесло мир і світло у ваші оселі, родини, щирість та добро у взаємини!

Віримо: наша правда переможе – з нами Бог!

Христос воскрес!

Воістину воскрес!

Голова ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ

ДУХОВНЕ: ЗВИЧАЇ, ТРАДИЦІЇ, ОБРЯДИ

ВЕРБНА НЕДІЛЯ

Вербна, або Квітна, неділя символізує тріумфальний в'їзд Ісуса Христа до Єрусалима. Це велике торжество, в якому народ виявляє радість і прославляє Господа Бога. Христові учні й народ вітали Христа з нагоди Його божественної перемоги над смертю (воскресіння Лазаря і творені Ним чуда). Люди стелять перед Ним пальмове віття й вигукують: «Осанна!»

Саме цей момент біблійного буття і символізує наша Вербна неділя. Оскільки в Україні пальми не ростуть, то віруючі християни приготовляють для святочної посвяти вербові гілки, які на час Великодня розпускають бруньки.

Цього дня в церкві святять вербу. Віруючі приносять освячені гілочки додому. Свячену вербу ні в якому разі не можна топтати ногами, тому навіть найдрібніше гілля, яке залишилося після освячення, обов'язково спалюють, щоб воно не потрапило під ноги.

Верба в Україні в пошані здавна. Ще у наших давніх предків вона вважалась деревом священним, символом безперервності й постійності життя. До наших днів зберігся звичай: у Вербну неділю освячувати й роздавати вербу. «Верба б'є, не я б'ю! Віднині за тиждень – Великдень!» Так казали ще наші прадіди, повертаючись із церкви в шосту неділю Великого посту, легенько постукуючи тих, хто їм зустрічався на дорозі.

Освячена верба, за повір'ям, набуває магічної сили. Освячені вербові гілки зберігали весь рік. Діди-прадіди знали, що свята верба здатна прогнати бурю. А коли йшов град – вербову гілочку втикали на поле, щоб не побило городину.

Здавна в Україні вірили, що верба володіє здатністю відганяти всяку нечисть з людей і тварин. Після освячення, як правило, вербу кладуть за ікону, де вона зберігається цілий рік. Нею благословляють худобу, виганяючи перший раз на пасовисько.

Навіть важко уявити українське село, місто без верби. Вербником обсаджували дороги, ставки, піщані пагорби і береги річок, верболозом густо заліснювали плавні й болота. Не випадково навіть у піснях ідеться про звичай висаджувати верби на городі та в кінці греблі.

З п'ятисот видів верби, які ростуть на нашій планеті, тридцять припадає на Україну. Серед найпоширеніших це такі сорти, як біла верба, ламка, гостролиста або шелюга, білолоз, попеляста. Серед пісків найбільше полюбляє рости пурпурова верба, у лісах і болотах – верболіз, на узліссях здебільшого зустрічається козяча; чи не тому, що ранньої провесни густі кущі цього дерева були смаковитим їством для домашніх тварин.

Найбільше верби прислужились річкам і ставкам. Важко знайти ріку, над якою б не росло це дерево. Міцно пустивши коріння в землю, верби стримують зсуви, не допускають підточування ґрунту водою. Верба стає справжньою помпою для відкачування води під час повені. Вона є природним цідилом усіляких домішок, що містяться у водах річок та озер. Недаремно люди завжди брали воду для пиття під вербою. Літньої пори під вербою прохолодніше, ніж під будь-яким іншим деревом. Це пояснюється тим, що вона містить багато води. Верба очищає не лише воду, а й повітря – кожне дерево на десять метрів оточене непомітною аурою, де немає жодної хворобливої бактерії.

З давніх-давен люди за допомогою лози визначали місцезнаходження джерел, де можна копати колодязі. Прихиливши до землі гілку, вербові листочки тягне долу, наче їх притягує невидимий магніт у місцях, де є джерело.

Про скромну нашу вербу народ склав чимало віршів, пісень, загадок, прислів'їв, приказок, прикмет погоди, пов'язаних з цим деревом:

Без верби і калини нема України.

Де верба, там і вода, де вода, там і верба.

Будь високий, як верба, а багатий, як земля.

Якщо листя верби довго не опадає, то це ознака холодної зими.

Зацвіла верба – прийшла весна.

Якщо по вербових гілках стікає сік, то за день чекай дощу.

Якщо взимку стояла холодна погода, а на вербі розпустилися бруньки і вилізли «котики», то через тиждень буде тепло.

Лоза, як будівельний матеріал, не заслужила пошани. У народі існують прислів'я: козячий кожух, а вербові дрова – біда готова; вербові дрова й козячий кожух, то вилізе пара й дух. Справді, вербу використовували для палива, аби лозова деревина «не йшла на глум». У народі кажуть: сичить, як верба в печі. А ще: з верби хати не поставиш. Справа в тім, що гінких вербових стовбурів майже не буває, тож у будівництві використовували дуб, вільху чи осику. Але іноді хати все-таки були із верби, вони були теплими й ніколи не сиріли. На півдні України більшість осель зведені з лози. Каркасне переплетіння, так звану лісу, робили з верби, а вже потім стінки обмащували глиною. Так робили і господарські споруди.

Особливо широко використовували лозу для огорож. Незамінною була вона при виготовленні ясел для худоби, кошар, кліток для дрібної домашньої живності. З міцних окоренків виходили добротні човни, олійниці, корита для водопою.

З чистої деревини видовбували музичні інструменти. З верболозу народні майстри плетуть кошики, декоративні прикраси, меблі, хлібниці, інші ужиткові речі. Плетуть із лози й колиски.

З особливою шаною опоетизував разом із калиною і тополею вербу, яка стала своєрідним символом, Тарас Шевченко.

Зоре моя вечірняя,
Зійди над горою.
Поговорим тихесенько
В неволі з тобою.
Розкажи, як за горою
Сонечко сідає.
Як у Дніпра веселочка
Воду позичає,
Як широка сокорина
Віти розпустила,
А над самою водою
Верба похилилась.

Тетяна КРИКУН

СТРАСТІ

ДОРОГОЮ ХРИСТА

У неділю в Івано-Франківську відбулася загальноміська екуменічна хресна дорога, яку очолив архієпископ і митрополит Івано-Франківський владика Володимир Війтишин. За багатолітньою традицією, вже 16-ий рік поспіль, кожної п'ятої неділі Великого посту процесія хресної ходи розпочинається від церкви Царя Христа й монастиря отців-василіян на Майзлях і завершується біля архікатедрального собору Святого Воскресіння. Цього року вулицями міста пройшло понад 30 тисяч осіб.

Чотирнадцять стацій хресного ходу розважали священики й семінаристи, монахи й монахині, освітяни й учні, викладачі й студенти, лікарі, військові, пластуни, депутати, чільники облради й облдержадміністрації та міськвиконкому, працівники правоохоронних органів, словом, усі небайдужі християни намагались співстраждати терплячому Господеві. А хрест, який несли на чолі колони представники суспільних станів громади, виступав головним символом хресної ходи та її постійним нагадуванням для інших жителів і гостей міста про муки Спасителя задля людей. Роздуми над страстями Христа Спасителя торкалися часів сучасного суспільства і його проблем, які невблаганно поглинають людство: наркоманія, алкоголізм, розпуста, навмисні вбивства (аборти), неморальний спосіб життя, відкидання Бога, гріхи проти природи (екологія)...

На закінчення хресної дороги вірні мали змогу приступити до мощей великомученика й цілителя Пантелеймона, які постійно перебуватимуть в архікатедральному соборі Святого Воскресіння. Помолившись, митрополит Володимир уділив присутнім повний відпуст та архіпастирське благословення і єлеопомазав священство архієпархії. У коментарі до недільної події владика Володимир зауважив: «Не забуваймо про інший важливий духовний вимір хресної дороги. По часах співстраждань, терпінь і випробувань з Господом дорога Ісуса Христа обов'язково приводить кожну віруючу душу до радості світлого Воскресіння».

Теодор ДРОВНИЧ

ІФ ОО та МО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка
Обласна організація «Жіноча громада» Союз українок
Товариство «Бойківщина»

Великдень... Все добро небес
Сьогодні тут, у просвітянськім домі,
Вітаємось: Христос воскрес!
Заходьте, друзі і знайомі!

Чекаємо Вас на
«ВЕЛИКОДНІХ ЗАБАВАХ»
12 травня о 15.00

На святковій виставці оглянемо:
паски наших господинь, випечені за найкращими рецептами,
писанки, галунки, крашанки,
великодні святкові рушнички і кошики.
Виводитимемо гаївки різних реґіонів Західної України.
Будемо слухати великодні пісні й вірші.

При цьому нам допоможе нова книжка просвітянського видавництва «Заспіваймо, паняночки, веселої гаївочки».

Приверне увагу великодня виставка старовинних поштових листівок **краєзнавця Петра Арсенича.**

ДО ДЖЕРЕЛ

СКАРБИ НАРОДУ

Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилась?
Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?

Із цих слів Тараса Шевченка, не вчити своїх дітей – це такий великий гріх для матері, як і гріх не молитися Богові. Кожна нація, кожен народ, навіть кожна соціальна група має свої звичаї, що виробилися протягом століть і освячені віками.

Великдень – свято велике й радісне… Радісне, бо для всіх – для старенької бабусі й молодих господарів, для юних і навіть для тих милих діточок, котрих усміхнені й щасливі матері тримають на руках при голосистих гаївках.

В усі часи святкову тишу села порушували лиш церковні дзвони. Господарі поспішали подзвонити власноруч, щоб гречка їм добре вродила й медоносила. А на гаївку до церкви виходило все село від старого до малого. Гаївки виконували у піднесеному настрої серед веселощів, вражали своїм видивом і красою хореографії, декоративністю дівочих строїв на тлі весняної природи.

– Зміст гаївок був різноманітний, – розповідає відомий гуморист Ігор Чепіль, який народився і виріс у селі Бабухів Рогатинського району, де ще зберігаються ці звичаї і традиції. – Насамперед славили прихід весни: «А вже весна скресла квітами», імітували відповідними рухами господарську працю: «Ой чи бачив ти, як сіють мак», «Ой зацвіли огірочки»… Їх змінювали пісні про кохання: «Ой кину я кладку через сіножатку», «Ми голубку ізловили», а також про долю нелюбої невістки: «Мене мати одну мала, за Романа мене дала». Часто можна було почути гаївки про долю молодого рекрута, що тужить заріднею і коханою, про отруєння злою мачухою невістки й сина, про злого пана Зельмана… Не бракувало і пісенного гумору: хлопці піджартовували над дівчатами, а ті, звичайно, не мовчали. З гумором і дотепними вигадками відбувались ігрові гаївки – «Подоляночка», «А де ж ти, журавлю, діти подів?», «Воротар», «Крострубонько», у котрих спів гурту супроводжувався рухами, що імітували дії, про які йшлося в пісні.

У моєму рідному селі Саранчуки, що на Тернопільщині, завжди грали у «Третій – зайвий» (з ременем або з хустинкою). У сусідніх селах – «Вибір», під час якої дівчина у колі вказувала на котрогось хлопця і той повинен був вийти, стати колінами на хустку, розстелену в центрі кола, і поцілуватися з дівчиною.

Парубки мали свої окремі ігри: «Вавилонську вежу» (ставали один одному на плечі у три поверхи й таким способом мали йти), «Зайчика» (перескакували один через одного) та інші. Свої гаївки мали й діти, зокрема «Подоляночку», «Ходить жучок», «Мишку і котика».

Поважно спокійною ходою водили гаївки старші за віком господині й господарі: «Ой ти старий діду, чому ся не жениш», «Ой була, була я в місті вдова». Найбільш характерний для них репертуар був про скасування панщини: «Ой зозуле, зозуленько…»

Гаївки водили всі три святкові дні з полудня аж до пізнього вечора. А на закінчення, взявшись попід руки рядами, хлопці й дівчата йшли з піснею від церкви, розходились по своїх вулицях. Востаннє гаївки водили за тиждень після Великодня, у Провідну, або Поминальну, неділю.

На жаль, за останні десятиріччя багато веснянок і гаївок загублені й знищені, у багатьох селах їх уже не водять. Їх відродити, повернути людям ці естетичні скарби – наше завдання. І напередодні цих Великодніх свят видавництво «Просвіта» випустило зібрану й упорядковану книжечку гаївок з нашого реґіону. Тож співаймо, паняночки, веселої гаївочки й не даймо замулитись чистому народному джерелу.

Михайлина БОДНАР,
упорядник книжки «Заспіваймо, паняночки, веселої гаївочки»

ГАЇВКИ

(с. Бабухів, Рогатинщина)

МИ ГОЛУБКУ УЛОВИЛИ

Ми голубку уловили
і довкола обступили.
Ти, голубко, чого тужиш –
вибирай си кого любиш.
Вибирала, вибирала –
нема того, що'м кохала,
Нема того, та й не буде,
поки війська не відслужи.
Як відслужи, тоді прийде,
купить мені метер бинди,
Метер бинди, метер стяжки,
поцілує мене трошки.
Поцілує, приголубить –
бо він мене вірно любить
Вірно любить, ще й кохає,
він женитися гадає.

КОТРА ДІВКА ПИШНА

Котра дівка пишна,
чом вона тутка вийшла,
Чом вона тутка вийшла?
Візьміть за спідницю,
заведіть за дзвіницю.
Ми ся в війта дозволєли,
аби ми ї' то зробили,
Попід гору марширувала,
в Путятинцях ночувала.
Гіркі мої Путятинці,
ночувала до п'ятниці.
Від п'ятниці до суботи,
вставай, Гандзю, до роботи.
Я робити добре вмію –
на припічку ноги грію,
Ноги грію, плечі пару,
втікай, дурню, бо тя вдару.

НА ВЕЛИКОДНІ СВЯТА

На великодні свята
повбиралися дівчата,
Як вони ся повбирали,
попід гору посідали,
Соломи си настелили,
би сі сукні не вальили.
Сумні дівки рожу рвали,
поставали, та й думали,
Іно їдна Гандзуненька
рвала рожу веселенька.
Достигленьку – на насіння,
а зелену – на весілля,
Як ся буду віддавати –
буду з неї вінок мати.

НА ЦЕРКВИЦІ ХРЕСТ

На церквиці хрест, на дзвініці стрілка,
Ой пишиться, ой гордиться
Йвасюкова дівка.
Вона невеличка, рум'яного личка,
Ходить собі по садочку, як перепеличка.
Часник полокала, цибулю микала,
Та й все свому Славцуневі
коника чесала.
Зійшли на долину, стали говорити:
Який, тобі, Гандзуненько,
віночок купити?
Купи ми зелений, злотом позлочений,
Кажуть люди, правда буде,
що ти любиш мене.

НАШ ЄГОМОСТЬ ГОЖІ

Наш єгомость гожі,
принесли нам рожі,
Паски нам посвятили,
гаївки розпочили.
Збирайтеся, дівчата, гаївка розпочата,
Будемо ми співати,
єгомостя втішати
За то, що прийшли до нас,
заспівали: «Христос воскрес!»

СЕСІЇ РАД

КОНСЕНСУС НАРОДЖУВАВСЯ ВАЖКО

На другому пленарному засіданні 21-ої сесії обласної ради, яке відбулося минулого четверга, депутати насамперед зняли з порядку денного контроверсійне питання – звіт обласного телебачення «Галичина».

Далі про виконання обласного бюджету за 2012-ий і про внесення змін до обласного бюджету на 2013 рік доповідала директор департаменту фінансів облдержадміністрації Галина Карп. Вона поінформувала депутатів, зокрема, про те, що дохідна частина торішнього бюджету з урахуванням внесених до нього пізніше змін виконана лише на 97,8 відсотка, тобто він недоотримав 8,4 млн. грн. Менше, ніж планувалось, надійшло до загального фонду бюджету насамперед податку з доходів фізичних осіб, на який у структурі платежів припадає аж 74,4 відсотка.

Але депутати, зокрема, Манолій Піцуряк, стверджували, що торік на придбання медикаментів кошти їм виділяли у межах 20 відсотків від потреби, на харчування хворих – на 25 відсотків.

За даними голови депутатської фракції партії «УДАР» Тараса Парфана, який входить до бюджетної комісії облради, «недобір» платежів до обласного бюджету-2012 становив аж 124 млн. грн., з яких 74 млн. – власні надходження, а 50 млн. – субвенції з Державного бюджету. В результаті недовиконали і плановий показник видатків із бюджету на 121 млн. грн. із Держбюджету не надійшло на соціально-економічний розвиток області 25,5 млн. грн. На святкування свого 350-річного ювілею Івано-Франківськ отримав лише три мільйони з обіцяних урядом десяти. Існує велика бюджетна заборгованість перед галузями освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури.

Без звіту й обговорення програми соціально-економічного та культурного розвитку за минулий рік почалася дискусія щодо аналогічної програми на нинішній рік та основні напрями розвитку у 2014 і 2015 роках. Депутати Ігор Дейчаківський, Василь Попович, Олександр Шевченко та інші, наводячи конкретні цифри й приклади, піддавали небезпідставному сумніву реальність здійснення цьогорічної програми. Їх, зокрема, насторожують факти скорочення ліжкового фонду, пониження статусу низки лікарень в області. Нависла загроза закриття і над окремими закладами освіти і культури. Зокрема, у Верховинському районі.

Перший заступник голови обласної ради Олександр Левицький сказав:

– Як мені стало відомо, начальник відділу освіти Верховинської райдержадміністрації видав наказ, яким попередив про можливе звільнення з роботи цілих трудових колективів, а саме: працівників загальноосвітньої школи-інтернату, вечірньої школи. Виходить, що тиха «оптимізація» в області таки відбувається…

А депутат Юрій Романюк нагадав, як помпезно відбувалося підписання в 2010-му угоди між івано-франківськими обласною радою, облдержадміністрацією і Кабінетом Міністрів України. Однак за ці роки її виконали менш ніж на третину, наші гроші з казначейських рахунків забирають до Києва. Тож варто відкликати підписи під тією угодою з боку нашої області й так само тріумфально денонсувати її…

Депутати вели мову і про розподіл коштів бюджету розвитку обласного бюджету на 2013 рік, про внесення змін до обласного бюджету-2013 у частині фінансування природоохоронних заходів, про затвердження Переліку природоохоронних заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на 2013 рік, ухвалили нові реґіональні цільові програми розвитку окремих галузей і внесли зміни до вже ухвалених, розглянули майнові питання. Підтримана пропозиція постійної комісії облради з питань національного та духовного розвитку, культури, ЗМІ, книговидання і свободи слова проголосити 2013-ий «Роком січового стрілецтва».

Та коли дійшло до розгляду питань про надання обласною радою державним організаціям і приватним підприємствам згоди на геологічне вивчення і розробку родовищ різних копалин, то виявилося, що в залі немає кворуму.

Отож сесію знову перенесли. Про дату проведення третього пленарного засідання, на якому належить розглянути ще два десятки питань, буде оголошено пізніше.

Теодор ДРОВНИЧ

ТАК ДУМАЮ

ДОЖАРТУЮТЬСЯ!..

Великі народні збурення часто виникають несподівано і без видимої причини. Поштовхом до жахливих, відчайдушних сплесків ворожнечі може стати якийсь дрібний несуттєвий конфлікт, не вартий уваги в масштабі великої держави. Саме тому насторожує перебільшена, як на фігуру Урганта, загальноукраїнська реакція на його невипадкову недоречність. Насправді це свідчить про граничну близькість суспільства до неконтрольованого вибуху накопиченої люті і, як не дивно, українська влада й російсько-світові «бійці інформаційного фронту» активно цьому сприяють.

За всіма ознаками тихо випускати пару з «чайника» ніхто не збирається. Української революції і українського бунту реально не бояться. На це є підстави, адже людство фактично завершило перехід до стану тотального контролю над особами, а сучасні технології інформаційного маніпулювання людською свідомістю здаються всесильними. До того ж світ генерує економічну кризу, доводячи до стану немічної бідності населення другорядних країн. Це ідеальні умови для того, щоб державна машина могла придушити, дискредитувати й навіть попередити будь-яке серйозне соціальне заворушення.

Події в північній Африці – це трохи інше питання. Реально загрожує владі тільки соціальний бунт. Зате сучасний стихійний бунт на етнічному ґрунті придушити можна. Достатньо оголосити цих відчайдухів фашистами-терористами і застосувати репресії. На допомогу вітчизняним «усмирителям» національного екстремізму неодмінно прийде «світова громадськість», добряче залякана жупелом міжнародного тероризму.

Отже, напруження в українському суспільстві нагнітається штучно і попри виражену тенденцію до соціального протесту, його скеровують у сферу національного і мовного, тобто такого, який легко контролювати, провокувати й придушувати. Бідний народ приречений на інформаційне зомбування, бо не може утримувати свої ЗМІ, телеканали й державу мати не гідний. Владу і державу йому творять ті, хто має надвеликі статки й володіє засобами поширення інформації.

Так званий демократичний європейський світ не зацікавлений захищати автохтонів (це проти законів конкуренції і є справою рук самих автохтонів). Поширювані ним неґативні жупели на взірець нетолерантності, національного екстремізму й фашизму реально допомагають українській владній верхівці «цивілізовано глушити» несмілі домагання українців конституційних прав мовної, культурної і релігійної самобутності. А тим часом українські ЗМІ просто шаліють від смакування неґативу й поширення поганих пліток, тримаючи стан так званої «зневіри населення» на потрібному для стану «руїни» рівні.. «Гусакуваті» й «квартальні» гумористи, власники різних шоу стабільно дратують телеглядача, кепкуючи з українців, показуючи третьорядність української культури. Дратують простолюдіі нахабним кічем багатства, демонстрацією безкарності мажорів і парадами визивно-гламурних попсових нікчем, а телесеріали мимоволі пробуджують нездорові інстинкти жорстокості, насилля і заздрості. Увесь цей дратуючий неґатив включно з азаріївськими месиджами про «пакращання» мимоволі закручує пружину суспільного нерва.

Закручує до тієї межі, коли нервова система, захищаючись, перестає реаґувати навіть на немислимі для вільної держави речі. Випадок з обзиванням у парламенті фашистами нардепів, які вимагали лиш поваги до державної мови й Конституції, принижує кожного громадянина, не тільки етнічного українця, але він залишився поза увагою суспільства, а паскудний жарт Урганта зірвав потужну хвилю національної люті в Інтернеті.

Хтозна, скільки ще потрібно таких «жартів стороннього», щоб захисна летаргія українців розвіялась? Можуть статися несподівані масові й жахливі за наслідками заворушення. Краще з народом так не жартувати і до відчаю не доводити. Треба всім миром карати своїх злих жартунів і любителів гратися жупелом фашизму, вимагати від офіційної і неофіційної політичної опозиції реальної допомоги народному зрушенню проти безробіття за право на європейські доходи у відповідь на європейські ціни й космічні темпи збагачення і без того багатих злодіїв. Жаль, що тільки зараз офіційна опозиція має намір «іти у маси», а «Третя республіка» Безсмертного хоче слухати голос народу. Поки нас сковує страх перед злиднями, в Україні не буде європейської політики й над нами буде зловісно та безкарно жартувати увесь світ, жируючи нашими багатствами. І все це під побреханьки про права людини, демократію і толерантність.

Володимир ФЕРЕНЦ

ФАКТ

ХТО ВОЛОДАРЮЄ І ХТО БІДУЄ В УКРАЇНІ

У минулому числі «Галицької Просвіти» ми подали повідомлення, що вперше за роки незалежності утаємничили національний склад Верховної Ради. І парламентарі-свободівці звернулися до спікера з вимогою надати інформацію про національність народних депутатів. А за це, як і за вимогу використовувати у роботі державну українську мову, їхня прокомуністична більшість ще й фашистами обізвала.

А тим часом голова ТУМ імені Тараса Шевченка Чикаґо (штат Флорида, США) Віра Боднарук надіслала нам такі відомості й інформацію про національний склад Кабміну на етнічному тлі України. Тож запитаймо Кобзаревими словами: чи буде в своїй хаті своя правда, і сила, і воля, коли Україною правлять інородці? У свою чергу, Віра Боднарук запитує: «Ти ще не зрозумів, чому українці найбідніші в Європі?»

Відповідь, як на нас, очевидна.

Богдан ВІВЧАР

ЖИТТЯ «ПРОСВІТИ»

ПЕРШИЙ КРОК — УЖЕ ДОРОГА

Відбулися установчі збори Надвірнянського міського осередку товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка. Голова організаційного комітету Михайло Ноняк зазначив, що його члени провели відповідну підготовчу роботу й консультувалися з різними організаціями.

– Ми ставимо за мету створити потужний осередок, який був би дієвим, співпрацював з іншими громадськими організаціями, духовенством, Церквою, владою. Сьогодні нелегкі часи для нашої держави й міста, існує дуже багато проблем, серед яких – виховання молоді, пропаґанда здорового способу життя і спорту. Нині, як і в часи заснування «Просвіти», перед українцями стоїть завдання вижити як нації. Не зважаючи на існування держави Україна, держава українців так і не постала. «Просвіта» має шукати нові форми захисту українців як у національному, так і соціальному плані, бо ж розуміємо, що, наприклад, у минулому «Просвіта» засновувала читальні для збільшення конкурентоспроможності українців. Володіти мовами в той час означало бути більш успішним, мати доступ до нових знань і технологій. Тож треба, щоб «Просвіта» ставала тим осередком, який надаватиме українцям знання, які підніматимуть українську самосвідомість. Згуртовувати, зорганізовувати на благо української справи у всіх сферах життя – ось наше завдання.

Головою осередку обрали Михайла Коняка. Присутні акцентували увагу на тому, що він, передусім, людина слова і зможе відновити престиж і реноме «Просвіти». Заступником стала Ганна Мохнач, секретарем – Олена Нечвідова. Окрім цього, обрали Раду, в яку увійшли громадські діячі, представники духовенства, влади й організацій та установ району.

Поблагословив і мовив про значну роль «Просвіти» у житті громади декан Надвірнянський УГКЦ о. Ігор Шлі-хутка, який закликав залучати до осередку молодь: Колись люди після недільного богослужіння поспішали у «Просвіту». Приводьте до «Просвіти» своїх дітей та онуків, бо ви зуміли їм передати частинку вашого добра.

Заступник голови обласної організації «Просвіта» Євген Романишин виокремив основні завдання й акцентував увагу присутніх на великій ролі українців у розвитку світової культури. Надвірнянський міський голова Зіновій Андрійович зупинився на пам'ятних для Надвірнянської «Просвіти» датах: Історія засвідчує те, що за 1913–1914 роки у Надвірні спалили майже п'ятсот будинків і завданням «Просвіти» є відновлення історичної справедливості про їх існування. Наше місто завжди перебувало в центрі різних навал. Родини Дем'янчуків, Гринішаків, Николайчуків, Йосипенків та інших стояли біля витоків «Просвіти» у Надвірні й боролися з тими, які хотіли знищити все українське. Громадські організації повинні об'єднуватися і працювати для життєдіяльності міста. Настав час діяти.

На історії «Просвіти» у Надвірні детально зупинився о. Роман Григораш, який виокремив найбільш пам'ятні дати й події. Новоствореному осередку побажали успіхів голова громадсько-політичної ради Ярослав Лесюк та Громадської ради при райдержадміністрації Тарас Олендій.

Перед міським осередком «Просвіти» стоїть багато завдань, з якими просвітяни та їхні однодумці, гадаємо, зуміють порадити й надати якісний поштовх діяльності громадських організацій Надвірнянщини.

Теодор ДРОВНИЧ

ВІСТІ З ОСЕРЕДКІВ

ТАК БАГАТО ВРАЖЕНЬ

Відзначення річниці створення Бурштинського осередку «Молодої Просвіти»

Минулого тижня Івано-Франківськ радо вітав членів «Молодої Просвіти» Бурштинського осередку. Для гостей голова обласної просвітянської молодіжної організації Євгенія Бардяк підготувала цікаву й насичену програму святкувань першого ювілею бурштинців, які рік тому почали активну працю на просвітянській ниві.

Спершу молоді відвідали Музей визвольних змагань Прикарпатського краю, де збагатилися новими знаннями з історії рідного краю, визвольної боротьби. Козак-екскурсовод розповів цікаві факти про життя лідерів ОУН–УПА й просвітницьку діяльність тих часів на теренах області.

Після відвідин музею юнацтво попрямувало до Народного дому «Просвіта», в якому відбулось святкове вручення членських квитків. З привітальним словом до молоді звернувся депутат Верховної Ради України I та II скликань, голова обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка Степан Волковецький, який подякував за плідну працю й проведення багатьох заходів за такий короткий час, а також побажав Бурштинському осередку нових звершень і перемог. Степан Васильович наголосив на важливості згуртування людей навколо спільної ідеї. Учасники «Молодої Просвіти» поділилися планами на майбутнє, обговорили напрями розвитку й популяризації української мови, культури, історичної пам'яті в області та за її межами. Кожний з присутніх висловив своє бачення побудови свідомого суспільства. Після цікавої дискусії представили найбільшу теренову гру «Гурби-Антонівці», метою якої є вшанування полеглих воїнів УПА, які віддали свої життя за Україну в найбільшому бою з частинами НКВД.

Родзинкою вечора став концерт в обласній філармонії «День українського баяна й акордеона». Молодь із захопленням слухала віртуозну гру лауреатів обласних, Всеукраїнських та Міжнародних конкурсів виконавської майстерності.

Напевне, у кожного молодого просвітянина залишилися приємні спогади про події цього дня, і з новими силами ми повернулися у рідне місто для розв'язання завдань!

Марія БЕКІШ,
член Бурштинського осередку ІФ ОО «Молода Просвіта»

Щирі зустрічі «Молодої Просвіти»

ДІЯ

ЗА ДОБРО – ПОДЯКА

На одному з останніх днів прийому в громадському антикорупційному комітеті побувала Лідія Рибчак із села Сваричів Рожнятівського району. Прийшла, щоб подякувати за надану допомогу. Справа її тяглася три роки. Йшлося про уточнення меж і реєстрацію документів на дарування земельної ділянки відповідно до рішення Рожнятівського районного суду Сваричівською сільською радою.

Л. Рибчак жалілася, що в сільській раді під різними приводами відмовлялись зареєструвати землю, подаровану її чоловікові, інваліду другої групи, його мамою. Громадський антикорупційний комітет звернувся до сільського голови Мирона Рибчака, щоб той надав інформацію про стан вирішення цього питання з посиланням на конкретні нормативні документи й законодавчі акти України, що регламентують діяльність державних органів влади й органів місцевого самоврядування. Він просив також вжити заходів прокурорського реаґування для виконання рішення суду й задоволення вимог заявника. І прокуратура Рожнятівського району здійснила перевірку. В результаті встановили, що рішення сесії Сваричівської сільської ради не відповідає вимогам земельного законодавства. Тож було внесене подання сільському голові с. Сваричів про скасування неправочинного рішення сесії.

Отож тепер земельна ділянка площею 076,75 га, що знаходиться в урочищі Верболаз, є власністю Василя Рибчака. Залишилось тільки сільському голові підписати державні акти на землю. Та через бюрократичне атягування заявниця у письмовій формі звернулася, щоб повідомив про час підписання.

Михайлина БОДНАР,
секретар громадського антикорупційного комітету при облдержадміністрації

ПОСТАТІ

Праворуч у першому ряду – Василь Стус, крайній ліворуч у другому ряду – Маркіян Сав'юк

ПРОСВІТЯНИН ІЗ КОВАЛІВКИ

(Продовження. Поч. у № 16)

ЗУСТРІЧ ЗІ СТУСОМ

Маркіян Федорович, як і його дружина, любив книги. Вчитель фізики повторював школярам, що пізнання явищ, предметів, речей навколишньої дійсності розширює свідомість людини. Тому треба читати, вдумуватися у прочитане. Адже Тарас Шевченко не дарма наголошував, що «якби ви вчились так, як треба, то й мудрість би була своя». А куди в новий час без отої української мудрості? Якщо вона є, то кожна людина й народ забезпечені від пітьми в голові, злих думок, незлагоди.

Гортав сторінки історичних книжок, бажав знати все про шлях України до незалежності, про тих борців, які віддали за неї життя. А якось-то зайшла у нас розмова про уродженця с. Уторопи на Косівщині, відомого поета, колишнього політв'язня Тараса Мельничука, який останні роки терпів злидні у Коломиї, помер в березні 1995 року. Маркіян Федорович бачив його живим, навіть спілкувався з ним.

І не снилось, не гадалось, і циганка на картах не кидала, що Маркіян Сав'юк під час служби в армії зустрінеться з майбутнім видатним поетом, пізніше політв'язнем, посмертно Героєм України – Василем Стусом.

– З ним я познайомився влітку 1961 року в місті Чебаркулі Челябінської області, – розповів Маркіян Федорович. – Термін служби в сухопутних військах був тоді три роки, але хто мав вищу освіту й проходив короткотривалі збори – після успішної здачі екзаменів на офіцера запасу служив лише два роки. Бажання на рік швидше повернутись додому й привело сюди. Так, мабуть, потрапив сюди і Василь. Він приїхав на збори чи не одним із останніх. Тому з ним бачилися не більше місяця.

Хоч усі дні були заповнені заняттями, все ж знаходився час на дружні розмови. Василь серед нас вирізнявся надзвичайною серйозністю, вдумливістю, зрілістю думок, широтою поглядів на життя, хоч всі ми були майже ровесниками. В його словах вчувалася глибока стривоженість за долю української культури, за історію народу. Дізнався від нього, що навчався в Донецьку, де зневажливо ставились до нього, що пробує писати вірші.

Мова Стуса вражала виразністю, милозвучністю, точністю вислову. А поводився Василь скромно, просто, по-товариськи. Ще вражали його розумні, проникливі очі. Сам був міцної будови, чорнявий, середнього зросту, з гарним чубом. Відчувався вольовий характер.

Після здачі екзаменів ми роз'їхалися по військових частинах. Більше зі Стусом не довелося зустрітися. І лише газета «Літературна Україна» воскресила 1989 року пам'ять про Василя. Тоді в старому альбомі знайшов фото, де в першому ряду праворуч – Стус, прізвище якого колись записав на звороті світлини. Трохи пізніше серед небагатьох моїх записів знайшовся адрес поета: Сталіно-26, вул. Концедалова, 19, Стус Василь Семенович.

Я вдячний долі, що хоч на короткий, але місткий на думки, помисли час звела мене з такою талановитою, мужньою, сильною духом людиною, яка до останнього подиху любила Україну, віддала їй своє життя, не зламалась у тюремних застінках, куди кинули за інакодумство, назвали ворогом народу. У моїй пам'яті назавжди закарбувався образ цього незламного поета.

Маркіян Федорович не хвалився своїм знайомством з патріотом України, але він зігрівав йому душу. Пригадую, цим коротким спогадом зацікавилася незабутня письменниця Михайлина Коцюбинська, яка укладала виданням творів Стуса, їй знадобилася фотографія. Так само виявив цікавість незабутній поет Олег Орач, який надіслав Сав'юку книгу спогадів про Стуса. Літературознавці мало знали про Стуса на військовій службі. Тим паче, що він ще не фігурував як поет, хоч мав свої твори. Ось вірш, датований 1959 роком, який почув з вуст поета Маркіян Сав'юк:

Не одлюби свою тривогу ранню, –
той край,
де обрію хвиляста каламуть,
де в надвечір'ї вітровії тчуть
єдвабну сизь,
не віддані ваганню.
Ходім. Нам є де йти –
дороги неозорі,
ще сизуваті в прохолодній млі.
Нам є де йти – на хвилі, на землі –
шляхи – мов обрії –
далекі і прозорі.
Шумуйте, весни – дні,
ярійте, вечори,
поранки, шліть нам
усмішки лукаві!
Вперед, керманичу!
Хай юність догорить –
ми віддані життю,
і нам віддасться в славі!

А цей вірш «Ліс випустив мене зі своїх обіймів» написаний Василем Стусом 31.12.1961 року після місячних військових зборів у Чебаркулі. Він є в збірці Стуса «Дорога болю». Я показав його Маркіяну Федоровичу й він зауважив, що поет вловив час на перо, коли знайшов образ суспільного застою:

І як тут зможеш
вибитись на шлях,
коли ти сам, мов дерево, котрому
верхів'я зрізане. Коли тобі
якийсь неспокій душу облягає,
ще й примітає віхола сліди!

Уявляю напівтиху розмову Василя Стуса і Маркіяна Сав'юка. Власне напівтиху, щоб не тривожити чиїсь вуха. Про деякі речі було заборонено вголос мислити. Не сумніваюся, що вони говорили про Україну. Ділилися думками. Особливо уважно слухав Маркіян Федорович, бо він умів чути людей. А Стус, давши свою адресу в Сталіно, бажав приїхати в Карпати, побачити сині гори, ріки Прут, Черемош, працьовитих гуцулів. Однак час розсудив інакше. Нікого з вільнодумців не пошкодував, «зрізаючи верхів'я дерев», «холодним неспокоєм облягаючи душу».

Василь РЯБИЙ,
член Національної спілки письменників України

(Далі буде)

ПАМ'ЯТЬ

РОЗСТРІЛЯНА МРІЯ

Сторінки з життя українського юнака з передмістя Станиславова – Княгинина

27 квітня минає шістдесят шість років з часу проведення операції «Вісла», яка тривала по серпень того ж 1947 року, ставши завершальним етапом виселення українців з їхніх же рідних історично складених українських земель, які за домовленостями СССР і Польщі розділив кордон по лінії Керзона, розповів голова Івано-Франківського обласного суспільно-культурного товариства «Надсяння» Григорій Керницький. Зазначу, що ця тема стала мені близькою ще задовго до знайомства з історією як шкільним предметом, оскільки в процесі саме цієї військової операції із Ярослава виселили мого, на жаль, уже покійного, батька – Мар'яна Бакалу і всю його родину. А виганяв їх із хати зі словами «Марш на Україне!» двоюрідний батьків брат.

Родина Лущаків. У центрі – М. Лущак

Мирослав Лущак народився в 1907 році в родині працівника залізниці Миколи Олександровича Лущака і його дружини Софії Кирилівни Лущак, що проживала в передмісті Станиславова – Княгинині по вул. Церковній. У сім'ї було п'ятеро дітей: Розалія (в шлюбі Пищук), 1902 р. н.; Степан, 1903 р. н., як і батько, працював на залізниці, Іванна (в шлюбі Фіглюс), 1917 р. н., Тадей, 1919 р. н., і сам Мирослав.

До початкової школи ходив у Княгинині, а в старші класи – до школи при залізниці (зараз – ЗШ № 16). Після закінчення школи, як батько і старший брат, працював на залізниці. Родина Лущаків була глибоко віруючою і реґулярно відвідувала місцеву греко-католицьку церкву. Вже тоді юний Мирослав задумувався, чи не обрати йому в майбутньому долю священнослужителя.

В 1930–1931 роках був мобілізований до польської армії, де, як тисячі інших українських юнаків, терпів наругу і знущання польських офіцерів, що викликали в душі несприйняття і бажання спротиву. Це був час «пацифікації» – умиротворення українців, колонізаторська політика польського уряду, ідейним провідником якої став міністр внутрішніх справ Польщі Броніслав Пєрацький, колишній офіцер, що воював з армією ЗУНР під Львовом та в інших місцях.

Після завершення військової служби повертається додому і знову йде працювати на залізницю. Потім вступає до Станіславської духовної семінарії, прагнучи стати священиком. Навесні 1939-го його задуми близькі до здійснення: він завершує навчання і на згадку про цю подію фотографується разом із родиною на подвір'ї власної хати.

Але ці мрії були перекреслені приходом безбожної комуністичної влади. Мирослав іде працювати на базу облспоживспілки. Там діяла підпільна група ОУН, яку очолював член обласного проводу Маркіян Припхан. Ми не знаємо достеменно, чи вступив Мирослав Лущак до лав ОУН чи ні, але мету боротьби за незалежну віруючу Україну він цілком поділяв.

На другий день після початку радянсько-німецької війни 23 червня 1941 р. Мирослава заарештували. Йому висунули звинувачення, що в жовтні 1940 року його Маркіян Припхан завербував до ОУН – «повстанческой контрреволюционной организации, ставившей своей целью вооруженную борьбу с советской властью и созданием самостоятельного буржуазного украинского государства» (самого М. М. Припхана схопив НКВД дещо раніше й військовий трибунал 12 армії Київського ОВО засудив до розстрілу).

25 червня прокурор підписує санкцію на арешт М. Лущака. У кримінальній справі № 61238 є тільки один протокол допиту, який проводили сержант держбезпеки Овсієнко і начальник 3 відділення УНКВД лейтенант держбезпеки Волошин. Підозрюваному поставили декілька запитань про приналежність до ОУН і участь у підготовці збройного повстання проти радянської влади, а допит тривав майже 12 годин. Очевидно, що Мирослава страшно катували, але він нічого не визнав і нікого не виказав...

Після війни його молодший брат Тадей, який служив у Червоній армії з 1939 по 1945 рік, подав запит про долю старшого брата. Йому відповіли, що Мирослава Лущака разом з іншими ув'язненими Станіславської тюрми етапували до м. Актюбінська у Казахстані. Тоді Тадей (Роман) Миколайович пише туди лист і отримує відповідь, що М. М. Лущак до Актюбінська не прибував...

14 жовтня 1948 року начальник управління МДБ (міністерство держбезпеки) по Станіславській області Сараєв підписав постанову про припинення кримінальної справи за відсутністю складу злочину, оскільки сам М. М. Лущак своєї вини не визнав, а інших доказів у справі немає. Родичі довго нічого не знали про подальшу долю Мирослава, аж поки члени товариства «Меморіал», створеного при культурно-науковому товаристві «Рух» у вересні 1989 року не розпочали розкопки в урочищі Дем'янів Лаз. Серед 22 знайдених квитанцій зі штампами тюрми НКВД м. Станіслава була і квитанція на ім'я Мирослава Миколайовича Лущака, який був розстріляний без вироку суду разом із 523 мешканцями нашого краю.

Люди, не забувайте сторінок нашої трагічної і героїчної історії і тих, хто її писав своїм життям.

Михайло ФРЕЇК,
завідувач МК «Дем'янів Лаз»

БОЛИТЬ

РАНИ, ЯКІ ЯТРЯТЬ ДОСІ

Тепер, коли розсекречені архівні матеріали, відкрилися можливості для вивчення й аналізу проблеми депортації і репатріації населення України й Польщі, зрозумілим стає те, чому в радянській історичній науці це питання не знайшло належного відображення й часто навіть сучасні історики, як зазначає пан Керницький, допускаються помилки, говорячи в цій ситуації про виселення українців з Польщі в Україну. Це велика помилка, адже землі Підляшшя, Надсяння, Холмщини, Берестейщини, Равщини, Лемківщини, які й відійшли до Польщі саме внаслідок радянсько-польських домовленостей – це історично складені впродовж століть українські землі, зазначає пан Григорій і наводить як приклад місто Холм, засноване великим Галицько-Волинським князем Данилом Галицьким.

Серед населення побутує твердження, що раз ти переселенець з Польщі, отже, ти – лемко, яке є хибним. Насправді ж не тільки лемки, які мешкали по обидва схили Східних Бескидів українських Карпат між ріками Сян і Попрад (тепер – це межі сучасної Польщі), але й українці Підляшшя, Надсяння, Холмщини, Берестейщини, Равщини відчули на собі сутність польсько-радянських домовленостей про кордони й політику переселення на цих теренах.

Землі, створені внаслідок польсько-українського кордону 1945 року отримали назву Закерзоння (назва на честь міністра закордонних справ Великобританії – Джорджа Керзона). Кордон проходив по річці Сян, зазначає мій співрозмовник. А мені на думку приходять спогади батька про те, як він – уродженець окраїни (пшедмєсьця) міста Ярослава згадував свої дитячі та юнацькі роки й купання у цій чистій річці з гальчастопіщаним побережжям.

«17 вересня 1939 року нас – західних українців – «визволили», тобто пересунули зі Збруча по Сян. Я жив у Перемишлі, який розділяє ріка Сян на дві половини – на Засяння, де до 9 вересня 1939 року були німці, а з правого боку – Червона армія. Вже тоді, пригадує пан Григорій, розпочалася чистка спершу інтеліґенції, а згодом і решти населення.

12 липня 1945 року радянські війська, визволивши Галичину, вже були на теренах Польщі – за Сяном. У Варшаві розпочалося повстання, яке тривало майже до 20 вересня. Сталін дав наказ Рокосовському стати на Віслі й чекати, поки німці розіб'ють поляків у Варшаві. Згодом В'ячеслав Молотов підписує договір у Любліні із Осубко-Моравським, тоді прем'єр-міністром Польщі, про добровільне переселення громадськості Польщі, яка сконцентрована по лінії Керзона – сутність якого полягає у переселенні всіх українців, які проживають на вище зазначеній території, що стала польською, на територію України.

Спершу на переселення з Лемківщини в Україну добровільно погодилося переїхати шістдесят сімей, однак, повернувшись через місяць назад, вони стали застерігати від побаченого ними в СССР «комуністичного раю», однак переселення було заплановане й проводилося вже примусово, іменуючись при цьому й надалі «добровільним», хоч набуло депортаційного характеру.

У роки війни українське питання стало проблематичним. Слід зазначити збіг поглядів польських не комуністичних політичних угруповань зі Східної Галичини з намірами польських комуністів, які теж були за післявоєнне переселення українців до СССР, чи за розпорошення їх у центральній і західній частинах Польщі.

Все це й призвело до підписання у серпні 1945 року договору Москви з Польщею про визнання лінії Керзона українсько-польським кордоном і про «добровільне виселення» українців із Закерзоння. Цей договір був укладений на основі рішень Тегеранської (1943) та Ялтинської (1945) конференцій, учасники яких, керівники СССР, Англії й США, без згоди українців відірвали від України землі Підляшшя, Холмщини, Любачівщини, Надсяння, частини Бойківщини та Лемківщини. Оскільки кордон мав проходити по річці Сян, то всі українці мали бути виселені з прикордонної зони на територію України, а поляки – на територію, яка стала уже польською». Свою розповідь Григорій Володимирович доповнює показом зазначених територій на карті.

Чим був цей процес особисто для родини мого батька, я пригадую зі слів покійної бабусі Гелени – батькової матері. Вона розповідала, що везли їх в Україну в пульманах, з собою взяли лише трохи одягу, який похапцем склали у куфер, і вузлик із хлібом, крупами, банкою домашнього смальцю, молока. На збір давали дві години. Залишили всю господарку – корови, коні, поле, хату, стайню, стодолу, вмилися сльозами (а надворі буяв травень, під хатою цвів бузок) – й поїхали фірою до Ярослава, звідти товарняком доїхали сюди – у Станиславів. Оскільки родина мого батька була мішаного шлюбу (дідусь – Йосип Бакала – з української родини, бабця – Гелена Воробель – з польської) й дідо не хотів писатися поляком, то його двоюрідний брат під дулом карабіна разом із сім'єю вигнав із рідної хати зі словами «Марш, забірай сє на Україне!». Ці слова закарбувалися в пам'яті на все життя.

Щодо переселення поляків, то тут голова товариства «Надсяння» пан Григорій Керницький зазначає, що їхали вони звідси до Польщі в пасажирських вагонах, до яких були причеплені ще й товарні, де можна було везти із собою своє майно. Коментарі тут, як кажуть, зайві.

«Добровільне переселення» мало закінчитися у лютому–березні 1945 рооку, однак воно затяглося й у квітні 1947 року поляки організували операцію «Вісла». Оскільки договір про переселення українців і поляків між Польщею (ПНР) й УССР після дворазового його подовження перестав діяти, а поляки ще й ще вимагали виселення українців із польського Закерзоння, то поляки вирішили провести операцію «Вісла», яка тривала з 28 квітня до 12 серпня 1947 року.

Розпочала виселення українців оперативна група «Вісла», яка налічувала близько 20 тисяч солдатів, функціонерів управління громадської безпеки й громадської міліції. Три дивізії польського війська з допомогою танкового корпусу Прикарпатського військового округу й літаків заблокували кордони на сході та півночі й тих українців, які залишилися, в тому числі й мішані шлюби, зібрали й розселили по периметру земель кордону півночі, заходу, південного заходу земель, отриманих від Німеччини. Командував операцією генерал Моссор. Українців, які таємно повертались до своїх осель, доглядали решітки господарки, урожай, ловили й повертали назад, або ж відправляли у концтабір Явожно, що у Пришвінському воєводстві, який не відрізнявся від Освенціму.

Репресій зазнали і священики. Частину кліру заарештували й засудили на термін від 4 до 10 років, серед них й уродженця Лемківщини – єпископа Йосафата Коциловського, якого у вересні 1945 року польська влада, заарештувавши, передала в червні 1946 року до рук радянських каральних органів.

З антиукраїнським терором польського уряду рішуче боролося українське націоналістичне підпілля й Українська Повстанська Армія, яка до кінця 1947 року року вела бойові операції проти польських каральних частин у Закерзонні. Комуністична пропаґанда твердить, що рішення відносно виселення українців 1947 року було ухвалене внаслідок вбивства генерала Кароля Свєрчевського, однак задум цей виник ще у листопаді 1946 року. Так, глава III відділу генштабу польського війська – генерал Остап Стеца запропонував вирішення українського питання методом виселення українців на так звані відзискані землі, тобто колишні німецькі землі, приєднані до відновленої Польщі.

На завершення розмови Григорій Володимирович висловив спільне прагнення українців Закерзоння – визнати договір 1944 року злочинним і нелеґітимним, оскільки підписувався між Сталіним і тимчасовим польським урядом, який не мав для цього жодних повноважень, у час війни. Ми робитимемо все для того, щоб наші діти й онуки пам'ятали, шанували і своєю присутністю стверджували, що то є наша земля.

«Я тут – гість, хоч живу на цій землі вже сімдесят років, бо приїхав до Станіслава в одинадцятирічному віці, але вже тоді дитиною я відчував, яка це катастрофа для моєї родини – переселення. Там мій дім і ми їдемо, щоб знайти й розпорпати фундаменти церков, могил, поламані хрести, скласти їх докупи, вклонитися їм, помолитися, – говорить пан Керницький, – тому, їдучи до Перемишля, я їду додому, до рідного дому на свою – українську землю».

Я ж, підсумовуючи вище зазначене, скажу одне, що для людини, яка любить свою землю, не має значення, хто кому й за яким договором віддав її, для неї вона на все життя залишиться рідною, бо для душі й серця кордонів немає.

Володимир БАКАЛА,
старший науковий співробітник Музею-меморіалу «Дем'янів Лаз»

ВІД РЕДАКЦІЇ: Про використання Леніним, Сталіним і їхніми поплічниками українських земель і українців у політичних іграх читайте на 6 стор.

КОНТАКТИ

ПЕРСПЕКТИВИ КУЛЬТІНТЕҐРАЦІЇ

У Києві при посольстві Чеської Республіки працює Чеський центр, який презентує чеську культуру, організовує освітні програми, співпрацює з бібліотеками, закладами культури й освіти. Широко розвинена мережа мовних курсів із вивчення чеської мови і сертифікації іспитів, проводяться художні та фотовиставки, майстер-класи, кінофестивалі, театральні вистави, концерти, літературні читання, відбір літератури українських авторів для перекладу на чеську, поповнення бібліотек книгами чеських письменників.

Нещодавно до Івано-Франківська вперше завітали директор центру – другий секретар посольства Чеської Республіки Даґмар Остржанська та координатор програм Юлія Стахівська, які мали зустріч у відділі літератури іноземними мовами обласної універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка з працівниками бібліотеки, представниками ЗМІ, громадськості й розповіли про діяльність Центру. Чеські центри як додаткова ланка дипломатичних установ усебічно репрезентують Чехію за кордоном, їхня діяльність спрямована на підтримку акцій, які створюють цілісне уявлення про країну, що прагне інтеґрації зі світом. Для цього проводять Чеські дні, реґіональні презентації, конкурси, обмін виставками. Жаль, що такого Центру української культури немає в Празі, як, зрештою, в інших країнах, хоч українська діаспора в Чеській Республіці – численна.

Представники Центру поповнили в бібліотеці поличку чеської літератури півсотнею примірників книг, а також журналами, зокрема відомих сучасних письменників: Ярослава Рудіша, Маркети Пілатової, Ганни Андроннікової, Яна Балабана, Катерини Тучнової, збіркою статей Вацлава Гавела. Приємно відзначити, що на чеську мову перекладені твори й наших авторів – Юрія Андруховича, Тараса Прохаська, Галини Петросаняк. До речі, пані Галина добре володіє чеською і перекладає, організовує камерні читання поезії та прози. Як зазначила Даґмар Остржанська, університети Чехії відкриті для навчання українців. Правда, знання чеської мови необхідне, а вивчати її можна на курсах. За інформацією зайти на сайт: **cckiev@czech.cz** з позначкою «курси», або зателефонувати **0956873158.**

Перші кроки зроблені, в перспективі вони приведуть до взаємозбагачення культур, дружніх товариських взаємовідносин і співпраці.

Любов ЗОРІНА

Юлія Стахівська, Даґмар Остржанська, заступник директора ОУНБ ім. І. Франка Галина Горбань

РОСІЯНАМ ПРО РОСІЯН. І УКРАЇНЦЯМ ТЕЖ

ОЛЕКСІЙ ШИРОПАЄВ:

ПРО ДВА РІЗНІ НАРОДИ

Ця публікація побачила світ минулого року. Але вона не втратила актуальності. Її варто прочитати й усвідомити насамперед малоросам, які п'ятою колоною запопадливо прислуговують Москві. Може, схаменуться.

МОЯ ПОЗИЦІЯ

«Україна та Білорусь є головними геополітичними союзниками Росії. Наша зовнішня політика повинна бути максимально спрямована на інтеґрацію з Україною і Білорусією… Фактично ми один і той же народ… Ми повинні підсилювати інтеґрацію», – ці слова Олексія Навального, які він сказав якось для українського телебачення, викликали помітний мережевий резонанс. «Росопозиціонер Навальний виявився звичайним імперським шовіністом».

Немає сумнівів, що ставлення до тези про «триєдиний народ» є **безпомилковим тестом на імперське мислення.** Доводиться констатувати, що для Навального цей тест виявився, на жаль, провальним. Враження стає ще більш невтішним, якщо згадати, що не так давно Борис Нємцов рішуче відкинув ідею парламентської республіки як невідповідну «прообразу Росії». Отже, один зі знакових лідерів протесту по-імперськи, «по-москальськи» вважає українців «малоросами», інший є прихильником президентської монархії – погодьтеся, є привід для невеселих думок: а хто ж іще з постійних ораторів мітинґів протесту вважає, що метою «білої революції» є лише заміна одного Путина іншим Путіним?..

Моя позиція з українського питання викладена нижче.

СТАВЛЕННЯ ДО УКРАЇНИ – ПИТАННЯ КЛЮЧОВЕ

Все-таки у відношенні росіян до українців, до України таїться щось ключове, доленосне – для нас, росіян. Для українців Росія теж значуща, але щойно точка відштовхування, що допомагає усвідомленню своєї, української, інакшості. **Для росіян же Україна, навпаки, точка постійного тяжіння, заздрісної уваги, об'єкт поглинання як чогось «исконно своего» і переробки за власним образом і подобою.** Ніщо так не дратує росіян, як очевидні відмінності з українцями в мові, менталітеті, культурі, історичному досвіді. Якщо росіяни й визнають ці відмінності, то лише на рівні відмінностей, скажімо, між Володимирщиною і Рязанщиною, але ніяк не на рівні відносин двох різних народів.

Відома думка, що Росія без України в імперському плані недолуга. Щось у цьому ж дусі говорив Бжезінський, та й не тільки він. Ця думка правильна. Але справа навіть не стільки в економічному й геополітичному значенні України для Москви. **Справа насамперед у тому, що на традиційному російському ставленні до України, по суті, тримається російська імперська свідомість, завдяки якому російська імперія, нехай і в урізаному вигляді, все ще існує.** Наголошую: саме ставлення до України – не до Балтії, не до Кавказу – є визначальним для російської імперської свідомості. **Щойно росіяни відкриють для себе, що українці це ДІЙСНО інший народ – російський імперський міф упаде, а з ним неминуче скінчиться й імперія.**

Говорячи про «братній український народ», **більшість росіян сприймають українську мову й саме українство як прикре історичне непорозуміння, історичний вивих, що виник завдяки шкідливим впливам Литви та Польщі.** І при цьому *росіяни не задають собі запитання: а може, вивихом-то є вони самі?*

Треба сказати, що **на словах** росіяни завжди готові визнати, що українці – народ, **але – увага! – «Братній народ»**. ***За цією лукавою формулою криється тверде переконання, що ми – росіяни й українці – ОДИН народ, покликаний жити в одній державі зі столицею в Москві.***

ДВА ВЕКТОРИ: ДАНИЛО ГАЛИЦЬКИЙ ТА ОЛЕКСАНДР НЕВСЬКИЙ

Історично вивихнутими є якраз-то ми, росіяни. **Нас вивихнула татарщина**. Ще в XIII столітті позначилися два протилежні історичні вектори, що визначили подальше формування українського і російського народів. **Перший вектор** – боротьба з Ордою в союзі з Європою, **другий** – боротьба з Європою в союзі з Ордою. Персоніфікували вони відповідно в особистостях Данила Галицького та Олександра Невського. Перший вектор – природний і логічний в культурно-історичному плані. Другий вектор – найглибше збочення з далекосяжними наслідками: культурними, державними, історичними, психологічними, моральними. І якщо **король Данило – знакова фігура України**, то **прийомний ханський син Олександр Невський – знакова фігура Росії, її «ім'я»**. Такий витік нинішніх російсько-українських відносин. Вже після цього говорити про «два братніх народи» не доводиться. Цивілізаційна ворожнеча зумовлена вже цими двома історичними особистостями.

Їх можна назвати народоутворюючими. ***Наскільки Данило Галицький не схожий на Олександра Невського, настільки українці не схожі на росіян – у своєму ставленні до права, свободи, власності. Якщо українська самосвідомість історично тяжіє до Європи, то традиційна російська самосвідомість сприймає Європу з більшою або меншою мірою ворожості, недовіри й заздрості, зворотним боком якої виступає месіанська чванливість і викривальний пафос щодо «прогнилого Заходу».***

Європа для росіян – це «втрачений рай», звідки їх вирвали татарським арканом. Саме конфлікт між початковою європейською природою і нав'язаним азіатизмом історії і державності визначив **російський психотип**, всі його комплекси і фобії. Звідси всі **російські неврози** – від пияцтва до більшовизму. Втративши Європу, росіяни захотіли її не просто забути – вони вирішили її зненавидіти, полюбивши при цьому своє історичне нещастя, весь цей нав'язаний їм долею **азіатизм**. **Це психологічне й розумове перекручення називається російським патріотизмом.**

Україна ж, завдяки Литві і – так, так! – Речі Посполитій, **зберегла в собі причетність до Європи, збереглася як Русь у справжньому сенсі цього поняття**. А ми переродилися в Московію, втративши споконвічну цивілізаційну ідентичність. І ось це і є предметом наших російських, точніше московитських ревнощів, що визначає наше ставлення до України.

МОСКОВИЗАЦІЯ І ГЕНОЦИД

Ще на Переяславській раді (1654), на горезвісному «возз'єднанні», треба сказати, вельми вимушеному з боку козаків, **зустрілися два різні народи**, що говорили на мовах різних культур. **Мало хто знає**, що **в Переяславі козаки, погоджуючись дати присягу московському цареві, наполягали, щоб і він, у свою чергу, присягнув козакам у дотриманні їхніх вольностей.** Тобто козаки заявляли себе носіями типово ЗАХІДНОЇ правової культури. Зрозуміло, це викликало обурення московської сторони, яка заявила, що «у нас не повелося, щоб царі давали підданим присягу, а вольності ваші Государем дотримані будуть». Як видно, віри Москві у козаків особливої не було: **чотири полки царю в Переяславі так і не присягли…**

Як Росія «дотримала» козацькі вольності, добре відомо: всіма силами вона намагалася усунути українське «історичне непорозуміння». Вже **незабаром після Переяславської ради почалася московизація України: насадження воєвод, згортання міського самоврядування, утиски козацтва, заохочення доносів і т. ін. У 1662 році був створений Малоросійський наказ, який перебував у безпосередньому підпорядкуванні у царя.** Через нього цар стверджував претендентів на гетьманство, садив воєвод по українських містах, будував фортеці в Україні, скеровував дії московських і козацьких військ. Крім того, це відомство наглядало за діяльністю гетьмана і контролювало всі контакти українців із Московією. Про Переяславські угоди у Кремлі вже й не згадували.

Потім був **показовий геноцид у Батурині (1708**) – відповідь Петра Першого на спробу гетьмана Мазепи відстояти залишки суверенітету України. **Потім відбулися два знищення Запорізької Січі – Петром і, остаточне, Катериною.** Потім було перетворення України в набір типових губерній, царська політика русифікації і, нарешті, сталінський голодомор як засіб придушення українського національно-визвольного опору. **А зовсім недавно, за часів Віктора Ющенка, ми бачили, як Москва боролася з українським «історичним непорозумінням» шляхом маніпуляцій з газпромівськими заглушками.**

УРОКИ МИНУЛОГО ВАРТО ПАМ'ЯТАТИ

Звичайно, козакам у XVII столітті не варто було вступати в настільки гостру конфронтацію з поляками, які в цивілізаційному плані були набагато ближчі козацтву, ніж московити, незважаючи на їхнє православ'я. У свою чергу, і гордим полякам треба було розуміти, що від їхнього конфлікту з козацтвом виграє лише Москва. Звичайно, була потрібна федеративна і правова реформа Речі Посполитої, що складалася лише з двох суб'єктів – Польщі та Литви. **Вимагалося визнати третій суб'єкт – Україну (Русь). Так і сталося при укладенні Гадяцької унії (1658).** Але, на жаль, пізно: ненависть козаків до «ляхів» була вже дуже велика, і проект провалився. Якби він з'явився раніше, – і в України були б усі шанси існувати сьогодні як повноцінна європейська держава. Та й наша, російська, доля склалася б інакше, оскільки без України Росія навряд чи перетворилася б на монстральну імперію, врешті-решт розродилася більшовизмом. Московія неминуче увійшла б до складу більш цивілізованого і сильного сусіда. І ми, росіяни, жили б зараз у Європі, не маючи за спиною ҐУЛАҐу та іншого мерзенного історичного досвіду. І сама історія Європи була б іншою…

ОТЖЕ, «ДВА БРАТНІ НАРОДИ»

Ми, росіяни, звичайно, брати українцям, але брати, які зазнали якоїсь неприємної мутації. **Ми небезпечні, неначе несемо в собі якусь руйнівну заразу, і тому нас інстинктивно сторонняться всі, хто живе західніше: українці, прибалти, а тепер і білоруси.** Зате Китай привалюється до нас все щільніше… Як бачимо, в кінцевому рахунку **культурно-історичної генезиси росіян і українців зовсім різні, навіть протилежні.**

ЩО Ж, ПІДСУМУЄМО!

Нам, російським, час усвідомити, що здобуття Україною незалежності глибоко закономірне. Це історична справедливість, з якою необхідно не просто змиритися – нам треба її зрозуміти й прийняти. Розуміння, що Україна дійсно інша країна, справжній закордон – ось ключ до нашого самопізнання, самокритики й самозвільнення, передумова зародження нової російської ментальності без імперських і антизахідних стереотипів. Якщо це станеться, все наше бачення історії і світу зміниться. **Україна ніби ставить перед нами, росіянами, дзеркало**. Треба чесно і безстрашно вдивлятися в нього. І, як сказано в нашій же, російській, приказці, «на зеркало неча пенять…» (на дзеркало нічого нарікати…).

А українська влада мовний «закон» ухвалює – таке собі чергове свідчення власної малоросійської недалекоглядності. І сумно, і смішно водночас.

Хоч, може, це й непогано. Бо правду кажуть: чим смішніша влада, тим вона слабша.

ВІД РЕДАКЦІЇ: Чи зрозуміють це і московити, і наші малороси? Ось питання часу.

ІСТОРІЯ І Я

СТАЛІНСЬКА МІФОЛОГІЯ «ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ»

КОЛИ МИ ПЕРЕСТАНЕМО ДИВИТИСЯ НА МИНУЛЕ КРІЗЬ ПРИЗМУ ТОТАЛІТАРНИХ ЧАСІВ

ХТО ЗАКЛАДАВ МІФИ

Років зо п'ять тому я зателефонував своєму давньому знайомому, головному редакторові популярної тоді серед киян газети й сказав: «Сергію, ну що це в тебе друкують? От, мовляв, такий-сякий Черчілль 1946 року розв'язав холодну війну. А як він міг це зробити, га? Він же був тоді відставним політиком, невдахою, котрий ганебно програв парламентські вибори й опинився в опозиції і котрого громадська думка Заходу сприймала як своєрідний релікт, як живе відлуння, хай і героїчного, але минулого. То чи міг він розв'язати холодну війну чи навіть оголосити про її початок? Кажеш, Фултонська промова? Та, яка звалася «М'язи миру»? А ти знаєш, чому вона була виголошена і яке мала стратегічне завдання? Ти знаєш, що Сталін був запрошений до Фултона, щоб викласти своє бачення ситуації, але про це совєтський народ так і не дізнався? І чи ти знаєш, що саме Сталін заклав ідейне підґрунтя цієї війни день у день із закінченням «гарячої війни» в Європі, публічно плюнувши в обличчя всім своїм союзникам, а програму її окреслив у промові перед «виборцями» (себто – номенклатурою) Сталінського виборчого округу міста Москви 9 лютого 1946 року?»

Виявляється, мій поважний знайомий просто не звернув уваги на всі ці, як він сказав, «деталі». Спрацювали стереотипи, закладені з молодості...

Хтось може сказати – не такі вже й важливі ці всі питання, точність тут цікавить хіба що істориків, і якщо помилилася одна газета, то її виправить інша. Але чи так воно? Адже йдеться не про другорядні події, а про ті, які визначили життя наших дідів та батьків і які досі резонують у житті країни. Уже й видання, про яке йшлося, немає на газетному ринку, вже й політичний режим устиг змінитися, вже й нова генерація журналістів підросла, проте зловмисний Черчілль укотре вже «розпочинає холодну війну», і «несподіваний напад Гітлера», і «героїчний стаханівський рух» – це все звідтіля, з тієї епохи...

УРІЗАТИ ШМАТ УКРАЇНИ

Серед цих міфологем, які вже стали для багатьох стереотипами, – міфологема щодо того, що Сталін, мовляв, здійснив об'єднання етнічних українських земель. І справді: хто не читав у газеті чи не чув з телеекрана про те, що «Сталін об'єднав Україну»? Це стверджують і запеклі сталіністи – мовляв, он який молодець був «великий вождь»! – і радикальні антисталіністи – хоча й падлюкою та тираном був «найкращий друг фізкультурників», але все ж виконав позитивну історичну роботу. Бачте, всі українські етнічні землі зібрані наразі в одній державі внаслідок діяльності цього кривавого деспота, чи не так?

Ні, не так. Ба більше: свідомо й нерідко успішно використовуючи у своїх геополітичних іграх український чинник, **Сталін постійно намагався якомога більше «урізати» територіальні межі України** – нехай це була й совєтська республіка; і тільки тоді, коли інших варіантів уже не було, він благословляв по-більшовицькому здійснюване «возз'єднання».

Згадаймо: початок 1918 року. Сталін – нарком у справах національностей у першому уряді Совєтської Росії. Й одразу ж він підтримує створення так званої Донецько-Криворізької республіки, яка насправді була структурою суто колоніального визиску українських земель. Територія ДКР була етнічно українською (в деяких повітах україномовні українці становили аж 95–97 відсотків), і тільки подекуди українці становили не абсолютну, а відносну більшість (як-от у Маріупольському повіті, де другим за чисельністю етносом були приазовські греки), натомість серед урядовців ДКР подибуємо тільки одне українське прізвище – Семен Васильченко – з двох десятків. А голова цього уряду Артем (Сергєєв) і ряд інших наркомів узагалі народилися поза межами України, її не знали й українською мовою, ясна річ, не володіли. Але ця спроба розщепити Україну не вдалася; зрештою, Ленін і Троцький рішуче виступили за припинення небезпечних для самих же більшовиків ігор із ДКР, бо це обурювало українців у РКП(б), – і вона зникла з політичного обрію.

Наступний епізод. 1920 рік. Південно-Західний фронт «червоних» іде на Львів і далі – до Вісли. Але в ході цього не розширюється номінально незалежна Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР), а створюється якась окрема Галицька СРР. Сталін – так само наркомнац, а водночас і член реввоєнсовєта цього фронту. Його голос у тій ситуації був вирішальним, хоч він, як і майже завжди, волів діяти через інших осіб...

Той же 1920 рік. Відома «нота Керзона» – міністра закордонних справ Великої Британії, який від імені Антанти запропонував Червоній армії зупинитися на лінії, що проходила через Ґродно–Ялівку–Немирів–Берестя–Дорогуськ–Устилуг, на схід від Грубешова, через Красилів, на захід від Рави-Руської, на схід від Перемишля й аж до Карпат (тобто майже так, як після 1947 року проходив польсько-совєтський кордон). Але Москва – штаб Комінтерну – відмовляється від реального возз'єднання майже всієї України й Білорусії в ім'я світової революції. Сталін підтримав цю відмову.

У жовтні 1924 року Таганрозький і Шахтинський округи УССР були передані до складу Російської Федерації. У жовтні 1925 року постановою ЦІК СССР до України приєднали територію з населенням 278 тисяч осіб, а до складу інших республік, передусім – до Російської Федерації, передали від України територію з населенням близько 479 тисяч осіб. Водночас Кубань, яка була заселена переважно українцями, не увійшла до УССР, хоч ряд впливових більшовиків-українців порушував це питання. Сталін на той час – уже генсек ЦК ВКП(б), який, за словами Леніна в одному з останніх його документів, «сосредоточил в своих руках необъятную власть».

УКРАЇНІЗАЦІЯ КУБАНІ

1920-ті роки. Ряд провідних діячів КП(б)У ставить питання про створення на Кубані української автономії у складі Російської Федерації або навіть про приєднання цього краю до Радянської України. Скажімо, Микола Скрипник не раз їздив до Москви, вів перемовини з політбюро про приєднання Кубані. 1925 року він домігся початку «коренізації», тобто українізації реґіону. Власне, українізація там розпочалася ще 1918 року, з проголошенням Кубанської Народної Республіки, але її сильно гальмували і денікінці, й більшовики. А тепер процеси пішли: на Кубані відкрили близько тисячі українських шкіл, 16 українських педагогічних технікумів, почали виходити українські газети, з'явилося українське радіомовлення. Українською почали вести офіційну документацію, друкувати книжки. І нинішній Краснодарський університет – це колишній Північно-Кавказький український педагогічний інститут імені Скрипника. І такі процеси були цілком логічні: адже перепис 1926 року зафіксував, що на Кубані українці становили – де дві третини, а де чотири п'ятих населення. Взагалі ж, за переписом, у Північно-Кавказькому краї українців тоді було три мільйони 106 тисяч осіб. Але українізація на Кубані триває недовго – до кінця 1932 року; її викорінюють баґнетами й голодом, а по тому практично всіх, навіть уславленого українського атлета Івана Піддубного, який жив тоді в Єйську, записують «росіянами».

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ – ЗАМІСТЬ ПРИБАЛТИКИ

1939 рік. Пакт Молотова–Ріббентропа. За совєтсько-німецьким таємним протоколом від 23 серпня 1939 року, який був невід'ємною частиною Пакту Молотова–Ріббентропа, зона совєтської окупації простягалася значно далі на захід, ніж територія нинішньої України. У документі мовилося: «У разі територіальних і політичних перетворень в областях, які належать Польській державі, сфери впливу Німеччини та СССР будуть розмежовані приблизно по лінії рік Нарев, Вісла і Сян». Інакше кажучи, такі міста, як Замостя, Холм, Люблін мали увійти до складу СССР. І, що цікаво, де-факто увійшли на цілий місяць! Туди прийшла Червона армія, там були створені органи тимчасової влади, розпочалися «реформи»... А потім, із геополітичних міркувань, Сталін вирішив розміняти території – взяти під свою оруду Литву, яку спершу віддали Німеччині, в обмін на території від Бугу до Вісли. І Червона армія, згідно з Угодою про дружбу і кордон від 28 вересня 1939 року, разом із «совєтизаторами» відступила на схід. Але ж до Любліна, Замостя і Холму увійшла не просто Червона армія, а її Український фронт (командувач – командарм 1-го ранґу Тимошенко, член військової ради – перший секретар ЦК КП(б)У Хрущов), укомплектована в абсолютній більшості етнічними українцями. І тимчасові органи влади створювалися з «добровільно-примусовим» (як добре вміли робити у ті часи) залученням туди «надійних елементів» із місцевих українців. І пропаґандистське обрамлення «золотого вересня» мало у своїй основі «братерську допомогу єдинокровним братам – білорусам та українцям», тобто чинник українського совєтського патріотизму був у 1939–1940 роках уміло використаний Кремлем під час воєнних походів проти Польщі й у Бессарабію. Годі й казати, що всі ці чинники аж ніяк не сприяли поліпшенню ставлення поляків Закерзоння до українців. І от наприкінці вересня 1939 року Червона армія відійшла, плани створення Холмської області в складі УССР, які плекав Хрущов, лишилися на папері, а десятки тисяч місцевих українців залишилися під німецькою окупацією. І під владою «підпільної Польщі», якою керував еміґраційний уряд... То чи треба дивуватися, що вже наступного року, як тільки польське підпілля зміцніло, почалися «зачистки» на Закерзонні, жертвами яких стали тисячі українців, надто – людей освічених, котрі щиро й наївно сприйняли «золотий вересень»?

Сталін, Ріббентроп, Молотов перекроюють карту Європи. Фото 1939 року. Лише дуже наївна людина повірить, що вождя при цьому хвилювала доля України... (Фото з сайту NAZARBO.BLOGSPOT.COM)

УКРАЇНСЬКИЙ КРАЙ – БЕРЕСТЯ

А Берестейщина, нині – Брестська область Білорусі? На карті 1914 року, опублікованій Російською імператорською академією наук, ця територія зафарбована в українські етнічні кольори (так само, як і Засяння та Забужжя, тобто землі одразу за Сяном та Західним Бугом), тобто йдеться про території з абсолютною перевагою українського населення. Наголошую, маємо не документ, підготовлений членами тоді ще неіснуючої ОУН, а результат роботи московських дослідників – Дурново, Соколова й Ушакова, як один, щирих росіян і підданих Його Імператорської Величності. Додам до цього, що білоруський опозиційний часопис «ARCHE» надрукував цікаву записку білоруського ученого Печетова на адресу тодішнього першого секретаря ЦК КП(б) Білорусії Пономаренка, де етнічний український характер тих земель визнавався як факт неспростовний, але пропонувалося провести кордон, виходячи не з етнічних, а з політико-господарських, головне – з військово-стратегічних міркувань. Адже залізниця Москва–Варшава–Берлін проходить саме через Брест. Власне, про те, що Берестейщина – це українська земля, вів мову ще й такий «український націоналіст», як перший секретар ЦК КП(б)У Микита Хрущов. Він порушував це питання перед Сталіним, вимагаючи включення реґіону до складу УССР. Проте «вождь усіх народів» грізно цитькнув на свого київського сатрапа – геополітичні плани більшовицького керівника виходили із зовсім інших засновків.

ТЕРИТОРІЇ – НАЗАМІН ПІДТРИМКИ

Найвдаліше із зовнішніх щодо України сил ідею та символіку соборності проексплуатували більшовики. Доходило до майже фантасмагоричних ситуацій: перший секретар ЦК КП(б)У Хрущов, вочевидь, інфікований ідеями соборності всіх українських земель, спершу 1939-го, потім 1944 року наполегливо просив Сталіна включити до складу УССР Холмську, Брестську та Кримську області...

Дуже показовий і сюжет 1940 року з Буковиною. Нарком закордонних справ СССР Молотов 1940 року, аґументуючи перед німецькою (тоді – союзною) стороною приєднання Північної Буковини до «Союзу непорушного», з усією серйозністю посилався на рішення місцевих національних зборів від листопада 1918 року про приєднання до Української Соборної держави. Таке рішення справді було. Але стосувалося воно етнічно українських територій Буковини, зокрема й гірських південних (Сучава), які залишилися в складі Румунії. Натомість лінія кордону виявилася виписана так, щоб зручно було кидати в наступ танки, дарма, що довелося «відхопити» населені румунами місцини (Герцаївський повіт), які до складу власне Буковини ніколи не входили. Тоді ж Молотов офіційно заявив, що об'єднання всіх українських земель закінчене.

Минув рік – і Сталін віддав Західну Україну та Білорусь Польщі. 30 липня 1941 року в Лондоні прем'єр уряду воюючої Польщі генерал Сікорський і посол СССР Майський у присутності британського міністра закордонних справ Ідена та прем'єра Черчілля підписали міжурядову угоду, перший пункт якої констатував: «Уряд СССР визнає совєтсько-німецькі угоди 1939 року стосовно територіальних змін у Польщі такими, що втратили силу». Інакше кажучи, Західну Україну обміняли на британську підтримку у війні. Звісно, в стратегічній перспективі Кремль навряд чи збирався виконувати цю угоду (як і сталося пізніше, коли Червона армія перейшла у наступ), але вся «підпільна Польща», та й, очевидно, всі політично активні українці Волині та Галичини знали: ці землі знову перебувають у складі Польської держави, й у разі поразки Німеччини відновиться довоєнна ситуація. Польський еміґраційний уряд і його представники на місцях твердо дотримувалися лінії на утримання всіх довоєнних територій – зокрема й Волині, де кількість етнічних українців сягала на той час ледь не 80 відсотків, а поляків – лише 15 відсотків (і то близько половини з них становили ті, хто туди переселився з власне польських земель на 20 міжвоєнних років у межах політики Варшави з «полонізації кресів»). Тобто Сталін спровокував поляків на спробу за будь-яку ціну втримати Волинь і Галичину, а західних українців – на відчайдушну боротьбу за те, щоб не бути під Польщею (на той час уже було відомо про «чистки», проведені Армією Крайовою на Закерзонні...)

КОЗИРІ У ГЕОПОЛІТИЧНІЙ ГРІ

А от хто навіть у воєнні роки не полишав ідеї зібрати всіх (чи майже всіх) українців у складі УССР – так це Микита Хрущов. 1944 року на 6-ій сесії Верховної Ради УССР у Києві він висловив вимогу відносно того, щоб демографічне розселення українців збігалося з кордонами їхньої совєтської держави. А ще 1942 року за його завданням директор Інституту історії АН УССР М. Петровський у теоретичній розвідці обґрунтував етнічно-історичні претензії України на Закарпатські землі. Наприкінці лютого 1944 року вчений виступив із розлогою статтею в «Радянській Україні» під назвою «Возз'єднання українського народу в єдиній українській радянській державі», в якій, поміж іншого, вмотивував необхідність приєднання до України Подністров'я, гирла Дунаю та Південної Буковини. Хрущов у свою чергу в листі до Сталіна від 20 липня 1944 року запропонував утворити в районах Польщі, які не увійшли після вересня 1939 року до складу СССР і були заселені переважно українським населенням, совєтське правління з метою надалі, «коли це буде вигідно, проголосити офіційно про входження цих районів до складу Совєтського Союзу з приєднанням до Радянської України». Так, із Холмського, Грубешівського, Замостського, Томашівського, Ярославського районів і ряду інших населених пунктів могла бути створена Холмська область УССР з центром у місті Холм. Пропонував Хрущов і забрати в Румунії ряд районів Південної Буковини, населених етнічними українцями, однак ці пропозиції «з політичних міркувань» не знайшли підтримки. Так само, як і висловлені в той же час пропозиції приєднати Кримську область до УССР, враховуючи її тісні економічні зв'язки з нею. Натомість Сталін врахував ідеї Хрущова щодо Закарпатської України, хоча представники місцевого православного духовенства просили включити край безпосередньо в СССР «у формі Карпаторуської Совєтської республіки».

Проте, що цікаво, про долю українців Пряшівщини та інших територій, які нині належать Словаччині, тоді навіть не йшлося – Сталіну говорили про зручний військово-політичний плацдарм за Карпатами, а не про якесь там «возз'єднання всіх українських етнічних земель».

Натомість 1945 року контрольована маріонетковим комуністичним режимом Польща одержала «дарунок» від господаря «зореносного Кремля» – правобережну частину Перемишля та навколишні райони над Сяном, які досі перебували в складі УССР, і були на той час населені переважно українцями... Назамін Східної Пруссії, яка стала Калінінградською областю Росії.

ІДЕЯ СОБОРНОСТІ – СИМВОЛ І ЧИН

Загалом же Сталін просто вміло і вдало експлуатував у своїх геополітичних діях ідею соборності України, до якої він не мав жодного стосунку. А те, що ідея соборності України з 1919 року стала значущим для мільйонів людей і для політиків усіх країн світу символом, – це непереборний факт. А подібний символ, як зазначав знаний російський філософ Павло Флоренський, «є така реальність, яка більша за себе саму». Комінтерн та Антанта, нацисти та лейбористи, американці та японці змушені були віднині зважати на цей символ, на його політичну вагу. А коли не зважали – то бачили перед собою крах своїх наймудріших проектів, як-от відновлення єдиної та неподільної «білої» Росії чи утвердження стабільної та сильної Польської держави як східного форпосту Антанти. Власне, ідейні спадкоємці більшовиків збирають дивіденди з цього й донині – за допомогою ЗМІ, а ще – «оновлених» підручників історії для середньої та вищої школи...

Сергій ГРАБОВСЬКИЙ

СІЧОВИЙ ШЛЯХ «ПРОСВІТИ»

ОЛЕГ ТКАЧЕНКО:
«КОЛИ ВІТЧИЗНА В НЕБЕЗПЕЦІ, КОЗАК УДОМА НЕ СИДИТЬ»

Як ми повідомляли у минулому числі «Галицької Просвіти», «Молитвою за Україну» на Говерлі завершився другий етап Всеукраїнської акції «Січовий шлях «Просвіти». Його ініціатор – голова Запорізької «Просвіти» Олег Ткаченко та активіст осередку Іван Сажнєв. Дорогу від Києва до Карпат пройшли за 28 днів, а всього від Запоріжжя подолано 1350 кілометрів.

– Це був шлях приємних і часом не дуже несподіванок, – розповів у редакції пан Олег. – Але все ж – це час відкриття – себе і людей.

Буквально в кожному населеному пункті, де ми зупинялися, мене вражали діти. Допитливі, щирі, готові йти у подорож хоч сьогодні. А ще – безкорисливість людей, які нас приймали. І хоч ми несли із собою в наплічниках намет, сухарі, сало, пальник, використовувати їх довелося лиш раз чи два… На зустрічах розповідали про історію «Просвіти» і її наступне 145-річчя, про ювілей Шевченка і читали його поезії… Зрозуміло, були і політичні дискусії і стосовно нинішньої ситуації в Україні й шляху виходу з цієї безвиході.

Після зустрічі в Івано-Франківську ми йшли через села Цуцилів до Надвірни, Яремчі, Татарова і до урочища Зарослях, – розповів гість. – А звідтіль з групою прикарпатців і львів'ян засніженим схилом піднялися на вершину. Невдовзі до нас приєдналися коломийські просвітяни на чолі з головою Василем Глаголюком. Усі разом промовили молитву за Україну. А потім, напевно, на двометровому сніговому насті, читали Кобзаря, Василя Симоненка…

І хоч нас пробирав холодний вітер і внизу клубочилися хмари, всім було приємно так щиро й відверто спілкуватися… І коломийці вже нас не покинули, а привезли до себе, ознайомили з містом, його історією.

Ми почувалися справді як свої серед своїх…

На моє запитання, як же рідні відпустили їх з домівок, Олег Валентинович відповів: «Коли Вітчизна в небезпеці, козак удома не сидить…» А ще повідомив, що у вересні пройде третій етап акції по річці Кальміце в Луганській і Донецькій областях, де колись діяла Кальміуська козацька паланка. Аби нагадати нинішнім жителям краю, чиїх дідів і батьків вони діти.

(Ширше інтерв'ю читайте в наступному числі «Галицької Просвіти»).

Богдан ВІВЧАР

Мандрівні просвітяни Олег Ткаченко (ліворуч) та Іван Сажнєв (праворуч) із головою Коломийського РМО «Просвіта» ім. Т. Шевченка Василем Глаголюком на найвищій вершині України – Говерлі

ДОЛІ…

МАРІЙКА ПІДГІРЯНКА – СЛАВНА ДОНЬКА УКРАЇНИ

Серед славетних діячів української національної культури одне з провідних місць займає Марійка Підгірянка. Вона належить до тих талановитих поетес, духовну наснагу яким дав наш край. Його краса і доля в дивному поєднанні увійшли в її душу, стали тим євшан-зіллям, що назавше приворожило її до України. Та не випадково стала Підгірянкою, не випадково знайшла себе у віршах. Її джерела – розмаїті пласти народної культури, творчість Т. Шевченка, М. Шашкевича, І. Франка, Лесі Українки, М. Устияновича, О. Кобилянської, західноєвропейська література. А перші поштовхи до поетичного осмислення світу дав дідусь, священик Микола Волошин.

Її поезія – від любові до народу, рідної землі, від уміння чути й бачити. Вона вся – поезія, починаючи від літературного прізвища, до багатоголосся віршового спадку. Вражають у ній безпосередність і простота. М. Рильський у передмові до збірки «Гірські квіти», де були вміщені поезії і Марійки Підгірянки, зазначав: «Прості й безпретензійні, вірші ці – одно з багатьох свідчень великої духовної сили українського народу, душевної краси нашого жіноцтва».

Ще дівчам Марійка стала перед величним храмом слова, складала поезії. Приходили до неї коломийки з доокіл, з густих смерек, квітучих полонин, з давнього гуцульського мелосу.

Ой із гори, з верховини дує вітер, дує –
Чогось в мене, моя нене, серденько банує.
Чогось в мене, моя мати, вмліває серденько.
Та як лише стане грати сопілка дрібненько.
(«Коломийки»)

Її поетичне багатство починається з музики відчуттів. Недарма перша збірка – «Відгуки душі», у передмові якої Костянтина Малицька підкреслювала вміння Підгірянки «і радість, і біль» сплітати «в чар пісень»:

В душі моїй все якась пісня грає,
Пісня без слів:
Ніби легіт тихенький злітає
З темних лісів…
(«В душі моїй»…)

Народилася Марія Омелянівна Ленерт (по чоловікові – Домбровська), знана в літературі як Марійка Підгірянка, 29 березня 1881 року в сім'ї лісничого села Білі Ослави Надвірнянського району. Росла в колі дружньої багатодітної сім'ї на лоні чудової природи гуцульського краю, серед чесних працьовитих людей з доброю душею і щирим серцем, творців леґенд, казок, пісень та оповідань, носіїв глибинної народної моралі. Все це мало великий вплив на формування у майбутньої письменниці демократичного світогляду, гуманних почуттів, любові до рідного краю.

Натхнена чарівною природою Карпат і під впливом прочитаних книг, дівчина вже в 13 років починає пробу власних творчих сил. «Я – самоук, – висловилась пізніше з цього приводу Марійка Підгірянка, – несміле дитя Підгір'я. Списувала, що мені старі ліси розказували. Та не знаю, чи розуміла добре смерекову мову… А писала, бо чула душевну потребу вилити на папір ті враження, якими напувала мене краса природи. Певно, що й читання улюблених письменників не лишилося в мене без сліду. Під впливом Кобзаревої музи розбудилася в мені національна свідомість і дбайливість виробляти свою мову».

Тернистим і важким був життєвий і творчий шлях Марійки Підгірянки. Доля не шкодувала її, кидала з одного місця роботи в інше. З липня 1929 р. Марійка Підгірянка працює в Галичині, дістався вчительську посаду в Тлумацькому районі.

З 3 серпня 1945 року по 27 вересня 1957 року Марійка Підгірянка проживала у селі Вікняни. Поетеса через хворобу вже не могла працювати в школі. Вона разом з чоловіком мешкала в хаті, яку залишили поляки, виїхавши у 1945 році на свою батьківщину.

Вдома Марійка Підгірянка готувала їжу, годувала кілька курок та дві біленькі кізочки і з нетерпінням чекала приїзду зі Львова своїх онуків. А у вільний час залюбки писала вірші.

«Була се поважна, добра і дуже розумна пані. Понад усе любила своїх онуків і сусідніх дітлахів. Часто з ними відпочивала на природі, вчила їх віршиків, які складала для них. Сусіди дуже любили й поважали цю сім'ю, часто приносили їм молоко. Натомість Домбровські допомагали школярам підручниками… – згадує Анна Дуда, господиня хати, в якій жила Марійка Підгірянка. – А. А. Домбровський завжди закликав людей, щоб не було ні одного, який би не навчився читати. **Кожну хвилину присвятити науці. Замість до корчми – йти до читалень. Замість отрути – пити з цілющого джерела науки і знань, плекати розум, бо розум – то найбільше добро, яким обдарована людина».**

Твори Марійки Підгірянки – це своєрідна енциклопедія, де продемонстроване блискуче знання життя дітвори. Не одне покоління виховувалось на її цілющій поезії.

Марійка Підгірянка була талановитою, інтеліґентною, високоосвіченою жінкою, палкою патріоткою України. Літературно-педагогічна спадщина її заслуговує якнайвищої оцінки. За підрахунками Оксани Нахлік, перу письменниці належать понад сімсот віршів, шість драматичних творів, чотири нариси, три поеми, майже тридцять перекладів і переспівів. Звичайно, написала Марійка Підгірянка значно більше. Але не все створене нею зібране докупи. Пізніше Марійка Підгірянка вилила свою джерельно чисту і чутливу душу на папір у знаменитій поемі «Мати-страдниця», яка видавалася за кордоном, у п'єсі «В чужому пір'ю», народній сцені «Вертеп».

Барвисте й самобутнє поетичне намисто Марійки Підгірянки. Воно і сьогодні здатне порадувати спраглих на щире й талановите художнє слово – не тільки дітей, а й дорослих.

Кілька десятиліть замулювалось поетичне джерело нашої землячки. І причина тому – неприйняття її творів на патріотичну і релігійну тему офіційною владою. Усі ці кілька десятиліть ми відчували, що нам чогось бракує. І справді, нам не ставало кришталево чистої поезії Марійки Підгірянки, поезії, яка втамовує душевну спрагу дітвори й дорослих.

Живе Марійка Підгірянка в пам'яті українського народу, її численних учнів, читачів, у справах своїх внуків і правнуків.

Нині, як і колись, видатна українська письменниця і народний педагог Марійка Підгірянка – на передньому краї з тими, хто бореться за світлу долю України.

Просвітяни с. Вікняни свято бережуть пам'ять про славну поетесу. Найбільшу вулицю села з перших днів незалежної України назвали її іменем. У березні 1991 р. на будівлі Вікнянської неповної середньої школи відкрили художньо-меморіальну дошку Марійці Підгірянці, а в приміщенні – створили «Зал Марійки Підгірянки» спільними зусиллями дирекції школи, педагогічного колективу (директор школи – М. І. Двояк) та місцевого самоврядування (голова сільради – В. В. Фученко та місцевий художник М. В. Красняк). Учні школи під керівництвом учителів української мови та літератури Г. О. Попадюк та М. І. Двояка щороку відвідують могилу Марійки Підгірянки на Личаківському кладовищі у Львові.

29 березня 2011 року з нагоди 130-річчя від дня народження поетеси, народної вчительки організували святочну академію і встановили меморіальну дошку на будинку, в якому з 1945 по 1957 рр. проживала сім'я Домбровських.

До 50-річчя смерті Марійки Підгірянки члени «Молодої Просвіти» під керівництвом вчителя української мови та літератури Г. О. Попадюк зібрали і впорядкували цікавий матеріал з життя і творчості поетеси, видали збірку «Славна дочка України (відоме і невідоме з життя Марійки Підгірянки)».

СЦЕНАРІЙ-ЗРАЗОК

ЛІТЕРАТУРНО-МУЗИЧНА КОМПОЗИЦІЯ
«СЛАВНА ДОНЬКА УКРАЇНИ»,
ПРИСВЯЧЕНА ТАЛАНОВИТІЙ ВЧИТЕЛЬЦІ Й ПОЕТЕСІ МАРІЙЦІ ПІДГІРЯНЦІ

Звучить мелодія пісні про Україну.

Із-за куліс – голос: «Я не думала ніколи, що колись буду «друкована»». «Я – самоук, несміле дитя Підгір'я. Списувала, що мені старі ліси розказували. Та не знаю, чи розуміла добре смерекову мову… А писала, бо чула душевну потребу вилити на папір ті враження, якими напувала мене краса природи».

ВЕДУЧА 1: Краю милішого, ріднішого,
Як Україна – в світі нема.

ВЕДУЧА 2: Слова солодшого, звучнішого,
Як Україна – у мові нема.

Вихід українця, українки і сестри-України.

ХЛОПЧИК-УКРАЇНЕЦЬ:
Українець я маленький
Україна – край рідненький.
Вірний син я свого роду
Українського народу.

Все, що рідне, я кохаю,
Всім, хто рідний, помагаю
Своє ціню, свого вчуся
І до рідного горнуся.

ДІВЧИНКА-УКРАЇНКА:
Українка я маленька –
Українці батько й ненька,
І сестричка, братик милий
На Вкраїні народились.
Не забуду я ніколи
Знак мій – тризуб в синім полі
Україна – край мій рідний,
Що був славний і свобідний.

Вірш «Сестрі-українці».

«Пісня про Україну» на слова М. Підгірянки.

ВЕДУЧА 1: Її зоря засвітилася 29 березня 1881 р. у селі Білі Ослави на Станіславщині (нині – Надвірнянський район).

ВЕДУЧА 2: Марійка Підгірянка! Ось вона, дивиться на нас своїми добрими, ласкавими й люблячими очима. На літературній ниві її знають як поетесу, прозаїка, пісняра, казкаря, драматурга, перекладача. А в громадському житті – як вчительку, активіста галицьких товариств «Просвіта» і «Союз українок».

Саме сьогодні минає 130 років народження народної поетеси, вчительки – Марійки Підгірянки.

«Пісня про Марійку Підгірянку».

ВЕДУЧА 1: Марійка Підгірянка! Під таким лагідним літературним псевдонімом, що звучить по-дитячому з мелодійною поетичністю увійшла народна вчителька до храму красного письменства. Марійка Підгірянка була послом України у Королівстві дітей. Діти – наймолодша часточка народу. Справжнє прізвище – Марія Омелянівна Ленерт-Домбровська.

ВЕДУЧА 2: Майже кожен поетичний витвір Марійки Підгірянки – то вболівання за долю неньки-України, то волелюбний поклик її синів і дочок. Вся її поезія виросла не на штучному, а на природному ґрунті. Чарівна краса гуцульського краю, патріотична гордість за свою Батьківщину органічно вплелися в канву її поетичного імені.

Інсценізація вірша «Розмова про сонце» Марійки Підгірянки.

ВЕДУЧА 2: Щирі, мелодійні пісні допомагають школярам запам'ятовувати букви, засвоювати арифметичні дії.

Ой чуть, мати, чуть, де школярі йдуть.
Веселая тая доріженька, куди вони йдуть.
Куди вони йдуть – співанки гудуть.

Пісня «Пильний школярик».

ВЕДУЧА 1: У ряді поезій Підгірянки висвітлюється образ школи. Вчителька мала чуйне серце і незмірну повагу до учня, хотіла, щоб дитина з радістю йшла до школи, мала бажання пізнавати науку.

Пісня «Анничка».

ВЕДУЧА 1: У Марійки Підгірянки є багато віршів, які вона написала для дітей, щоб вони щиро любили нашу природу, рідний край, турбувались про звірят і пташок.

Інсценізація вірша «Хлопчик і ластівка» Марійки Підгірянки.

Пісня «А я люблю вчитися».

ВЕДУЧА 2: Жінка, мати, вчителька, поетеса… Було б дуже дивно, якби вона не писала про дітей і для дітей. Професія залишила глибокий слід у літературній творчості. На її поезіях викохалося не одне покоління західноукраїнської дітвори, бо всі натхненні щирістю та любов'ю до простого народу.

ВЕДУЧА 1: Віриться, що ми виконаємо заповіт Марійки Підгірянки:

Зійдуть мої пісеньки, як рута,
Наче ряст розквітнуть навесні,
Як я вже буду позабута,
То цвістимуть пісеньки мої.

ВЕДУЧА 2: Вікнянці свято бережуть пам'ять про славну поетесу. Найбільшу вулицю села з перших днів незалежної України назвали її іменем. У жовтні 1992 року на будівлі школи відкрили художньо-меморіальну дошку Марійці Підгірянці. Її ім'я носить станиця дитячої молодіжної організації «Сокіл». З-під її пера у Вікнянах вийшли такі поезії: «Село зимою», «Авта», «Старий Кобзар» , «Дід Мороз», «Три хлопчики» та ряд інших *(лунає музика)*.

П'єса Марійки Підгірянки «В чужому пір'ї» присвячується українським дітям по цей і по той бік Карпат *(інсценізація п'єси «В чужому пір'ї» Марійки Підгірянки)*.

ВЕДУЧА 1: Вчительку, поетесу Марійку Підгірянку не забувають колишні її учні, знайомі, українські літератори – письменники, краєзнавці.

ВЕДУЧА 2: До слова запрошується член Національної спілки письменників України письменник Тлумаччини – Василь Петрович Лесів.

ВЕДУЧА 1: На цьому літературно-музична композиція «Славна донька України» завершена.

Підготувала ***Ганна ПОПАДЮК,***
голова первинного осередку «Просвіти» с. Вікняни Тлумацького району

З РОСИ І ВОДИ!..

ВІТАЄМО!

Просвітяни краю вітають почесного члена Правління Івано-Франківського МО ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка, голову первинного осередку обласного статуправління

НАДІЮ ІВАСИК

з ювілеєм.

Зичимо творчого довголіття і процвітання в усіх сферах життя.

Голова ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ, голова ІФ МО ВУТ «Просвіта» Василь БОЙКО

У ці дні відзначає славний ювілей активний просвітянин, директор Бурштинського енерґетичного коледжу Івано-Франківського національного університету нафти і газу

ОЛЕКСАНДР ДЖУРА.

Народився наш побратим у с. Лісоводи на Хмельниччині. Після закінчення школи служив в армії, навчався на історичному факультеті Івано-Франківського інституту (нині – Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника). І все трудове життя присвятив освіті й «Просвіті». Він був учителем і керівником освітян краю. І ось уже чверть століття очолює потужний навчальний заклад.

Під його орудою у Бурштинському енерґоколеджі створена потужна матеріально-технічна та навчально-методична база, сформований висококваліфікований педагогічний та науково-педагогічний колектив.

Олександр Дмитрович був ініціатором спорудження пам'ятника Т. Г. Шевченку в Бурштині, створення історико-етнографічного музею «Берегиня», телестудії. Впровадив ідею ступеневої освіти в місті, яка реалізувалася через школу-садок–гімназію–технікум–коледж–університет. На сьогодні школа-садок і гімназія є самостійними навчальними закладами, а музей «Берегиня» одержав статус державного. Готуючи класних фахівців-енерґетиків, особливу увагу приділяє формуванню інтелектуальної особистості з високими естетичними, моральними та духовними цінностями. На території коледжу споруджена каплиця Пречистої Діви Марії і пам'ятник Просвітителю. І сам як викладач подає приклад самовдосконалення. У 2012 році захистив докторську дисертацію зі спеціальності «Філософія освіти» і здобув науковий ступінь доктора філософських наук. Він – «Відмінник освіти України», «Почесний енерґетик України», нагороджений грамотою Міністерства палива та енерґетики, медаллю «За заслуги перед Прикарпаттям», медаллю «Петра Могили», медаллю «Просвіти» «Будівничий України».

Наш колеґа Олександр Дмитрович щиро вболіває за просвітянську справу, сприяє розвитку «Молодої Просвіти» в Бурштині, передплаті часопису «Галицька Просвіта», депутат обласної ради.

Щиро здоровимо ювіляра й зичимо снаги на подальшу працю на просвітянській ниві.

Многая і благая літ.

З роси і води.

Голова ОО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка Степан ВОЛКОВЕЦЬКИЙ

ВІД РЕДАКЦІЇ: А наш подарунок – розповідь про улюблену внучку Софійку, яка теж щиро вітає свого дідуся.

З КОГОРТИ ВЕЛИКИХ

СПІВЕЦЬ НАШИХ ГІР

У квітні минає сто років з часу відходу у вічність письменника Михайла Коцюбинського. Подолянин М. Коцюбинський щирим серцем полюбив наш край. Перебуваючи у Криворівні, він під враженням краси Карпат, під впливом життя наших краян написав ориґінальну повість «Тіні забутих предків».

Максим Богданович у свій час писав: «Цей дикий співучий край багато хто пробував описувати, але ніхто не зробив цього з такою досконалістю, як ...М. Коцюбинський».

Минуло сто років, а філософський зміст ориґінальних висловлювань у творах та й назви самих творів цього письменника в реальному житті довелось пережити багатьом із нас. Задумаймось над їхнім змістом: «Пливе нудьга, пливе безнадія і стиха схлипує сум», «Де небо, де сонце!», «Вченіє – світ, невченіє – тьма», «Коні не винні», «Дорогою ціною», і «Fata morgana» та інші.

А яке глибоке співчуття викликають його твори про дітей. «З дверей виткнулось спершу відро, до половини виповнене водою, а далі – русява голівка дівчини, нахилена набік до відра, а далі – права рука піднята трохи догори. У хату увійшла Харитя й поставила коло печі відро.

Їй було вісім років. Десь дуже важким здалося Хариті те відро з водою, бо, поставивши його на землю, хвилинку стояла нерухомо, спершись на припічок і важко дихаючи...» (з оповідання «Харитя»).

Михайло Коцюбинський – майстер художнього слова, у його творах зустрічаємо надзвичайно багатий опис природи. «Ліс іще дрімає, а з синім небом уже щось діється: воно то блідне, немов од жаху, то спалахне сяйвом, немов од радощів», «...зашепотіли збуджені листочки, оповідаючи сни свої, заметушилась у травиці комашня, розіткнулося в гущині голосне щебетання» і т. ін.

Така краса наша, рідна, мила, дана Всевишнім. Як писав невідомий галичанин:

«Знай, дитино, що земля та
І все, що нам треба,
І вода, і гай, і поле.
Все нам дане з неба.
Сині гори, темні бори
І левади гожі
Весь прекрасний край наш рідний –
Все це дари Божі.
Шануймо це!

Богдан СУШЕВСЬКИЙ, *просвітянин*

ЗМІНА

ТАЛАНТ ІЗ РОДИННОГО КОРЕНЯ

Ця дівчинка вийшла на сцену Всеукраїнського дитячого пісенного конкурсу «Захід XXI століття» в неповних шість років і за унікальне виконання одержала вищу нагороду – гран-прі. Потім були конкурси, фестивалі (їх – більше п'ятдесяти) і нагороди, перші місця, гран-прі... Софійці Терлецькій – тільки десять, а вона – володарка гран-прі Міжнародного пісенного конкурсу в Італії «Єврокіде-2013», учасниця телепроекту «Голос України – діти», де вразила своїм виконанням не тільки глядачів, а й світову громадськість.

На запрошення Державного російського кубанського хору як солістка об'їздила шість європейських держав, її як переможницю пісенних конкурсів знають у Москві, Болгарії, Каунасі. Ім'я Софійки і розповідь про її здобутки поміщені в енциклопедії «Юні таланти України», на презентацію якої Софійку запросили і на якій виконувала свої пісні.

Мешканці області мають змогу переглядати телепередачу ОТБ «Галичина» «Виколисана на українських піснях», яка була зорганізована згідно програми обласної «Просвіти», а ще з піснями, які є в записах обласного радіо і радіо «Дзвони». Юний талант ґранюють бабуся Оксана Джура, мама Роксолана Терлецька, композитор Ігор Іванців та викладач вокалу Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника Михайло Стефанюк.

Софійка має абсолютний слух, унікальну здатність передати енерґетику музичного твору, природну сценічну майстерність, а ще – працьовитість і любов до музики. Вітаємо Софієчку з успішним виступом в обласній філармонії у програмі «Юні віртуози Прикарпаття» разом із камерним академічним оркестром «Harmonia Nobile». «Ave Maria» у її виконанні зворушила серця глядачів і викликала овації. Ми горді тим, що зала, де виступала прима опери Ірина Маланюк, дає крила юному поколінню, яке славить Україну в світах.

Зорина ФЕРНЕГА

На світлині: Володарка гран-прі Міжнародних, Всеукраїнських пісенних конкурсів Софія Терлецька вітає піснями свого дідуся Олександра Джуру

ПОРИ РОКУ: ТРАВЕНЬ

ВСЮДИ БУЙНО КВІТНЕ ЧЕРЕМШИНА...

Травень – вершина весни, її окраса. З кожним днем розпускається все більше квітів, поповнюється барвами рідна земля. Ліс і луки, яри й балки, парки й сади стають особливо красивими, привабливими.

Всюди на гірських сіножатях голубіють фіалки, жовтіють маленькі розетки калюжниць. Виділяються красою світло-пурпурові китички рясту, ніжно синіють дзвіночки медунки. Розцвів на узліссях честяк. Золотими блискітками горять його квіти. Подекуди дуже рідко у затишних закутках лісу на вологих місцях трапляється орхідея.

У травні над бурхливими потоками, схиливши віття до води, буйно цвіте черемшина, врочисто вдягнувшись в однотонне біле вбрання. Саме в пору її цвітіння прилітають стрижні, іволги, уже за ними – перепели, деркачі. До кінця місяця всі перелітні птахи повернуться до рідних місць. Останніми прилетять швидкокрилі ластівки.

Наввипередки поспішають стурбовані запізненням весни комахи. Летять до п'янких квіток бджоли. У повітрі, мов живі квіти, пурхають барвисті метелики. У цей час з'являються травневі хрущі. Прикрашаються червоними китичками молоді пагони сосни. Цвітуть ясени, клени й осики. Розгортають клейкі зелені листки тополі, верби і вільхи. А коли остаточно закосичиться береза, вважайте, що заморозків уже не буде, підуть у буйний ріст трави на луках і степових просторах. Нарешті в пору цвітіння вступають вишні, груші, яблуні. Останнім зацвітає бузок.

Наступне число «Галицької Просвіти» вийде 9 травня

Травень, крім квітів усіх кольорів веселки, несе всьому живому в природі велику радість життя. В розпалі – фестивальні пісні, що їх проводять пернаті піснярі на чолі з неперевершеним солістом – соловейком. Співають вони від вечірніх сутінків до світанку. Щойно сонце прокладе перші стежки між деревами, солов'ї затихають, та в природі й далі все довкола співає, радіє. Від світання до смеркання кує зозуля, гомонять дрозди. На узліссі, в полі подають характерні звуки перепели, виводить скрипучу пісню деркач. Здається, ніби цілий оркестр готується виконувати надзвичайну симфонію: настроюються інструменти, музиканти раз-у-раз повторюють фраґменти партії. Чується безперестанне цівікання зяблика, попурі шпака, флейтові посвисти дрозда. З густих чагарників дещо непевно озивається колоратурне сопрано малинівки. Мовчать куріпки й кулики. Припиняється токування глухарів і тетеруків. А в граків, ворон, галок, чайок, шпаків, синиць уже виводяться пташенята: їм ніколи співати.

Багато радості в ці дні у чотириногих. Приносять потомство лисиці, дикі свині, куниці, білки, козулі, а у зайців з'являється вже другий приплід. Виходять з нір ховрахи. Вивелись їжаченята. Триває нерест прісноводних риб. За доброю традицією цей період у нашій країні оголошується сезоном тиші й спокою. Щоб життя на планеті продовжувалось безконечно.

НАРОДНІ ПРИКМЕТИ

Морози закінчаться, коли вперше закує зозуля; приморозки повторяться після того, як зелене листя білого латаття спливе й розстелиться по воді.

Тепло прийде після першого грому; на суху погоду цілу ніч співають солов'ї, ввечері тепліше, ніж уранці – до негоди, ранкова роса – дощу не буде.

Коли цвіте черемха й розпускається дуб, – холодно. Довге ж цвітіння черемхи – на добре роїння бджіл.

Птахи в'ють гнізда з полудня – до холодного літа, а пізнє цвітіння горобини – на таку ж осінь.

Вважається: травень холодний – рік плідний.

6 (Юрія): є приморозки – на врожай проса і вівса, дощ – легкий рік для тварин, листя в лісі не повністю розв'ється – неврожай на хліб. Це ж буде, якщо до 8 травня яблуні не вкрилися цвітом.

13 (Якова): теплий вечір і зоряна ніч – до врожаю, ясний схід сонця – до погідного літа.

14 (Яреми): тепло – такими будуть і жнива.

18 (Ярини): починали висаджувати розсаду капусти.

19 (Йова): сіяли боби, горох і огірки.

22 (Миколи): на першого Миколи не буває холодно ніколи, а до другого Миколи (19 грудня) не буває тепла ніколи. Тому не сій гречки і не стрижи овечки, а опісля не сади гарбузових – не буде зав'язі.

23 (Семена): збирали до сходу сонця трави, щоб мали особливу лікувальну силу, а коровам давали їсти жовті квітки – «щоб масло було жовтим».

24 (Мокія): якщо пройде дощ, то сльота буде 40 днів; туман – на мокре, а багряний схід сонця – на грозове літо.

25 (Єпифана): ранок у червоному – літо буде сухим, із пожежами.

Якщо 27–28 травня тепло, то й літо буде таким; північний вітер – воно очікується холодним, а ясний день – на добрий урожай огірків.

Подав Ярослав ГЛАДУН, *професор*

ЛЮБИ І ЗНАЙ СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ...

КАЛЕНДАР ПРОСВІТЯНИНА

ТРАВЕНЬ

1 ТРАВНЯ

90 років від дня народження **Георгія Шиманського** (1923–1990), народного артиста України, актора Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру імені Івана Франка.

2 ТРАВНЯ

365 років з дня **обрання гетьманом України Богдана Хмельницького** (1595–1657).

165 років з часу **створення у Львові першого українського політичного товариства Головна Руська Рада.** У Станиславові окружну раду очолив учитель гімназії О. Прокопчиць.

3 ТРАВНЯ

60 років від дня народження **Миколи Канюса** (1953–2004), члена НСХУ (1993), твори якого знаходяться не тільки в музеях України, а й у приватних колекціях за кордоном, уродженця с. Лисець Тисменицького району.

4 ТРАВНЯ

175 років з дня **викуплення з кріпацтва Тараса Шевченка.**

5 ТРАВНЯ

Воскресіння Христове (Великдень).

125 років від дня народження **Мирослава Капія** (літературне псевдо – **Юрій Луговий)** (1888–1949), письменника, фольклориста і перекладача, який з 1945 р. жив і вчителював у Косові, де й похований.

7 ТРАВНЯ

День Івано-Франківська.

8 ТРАВНЯ

100 років від дня народження **Мирослави Антонович** (1913–2000), діячки ОУН, двоюрідної сестри С. Бандери, уродженки с. Боднарів тепер Калуського району. Вона в Івано-Франківську в 1977–1988 рр. опікувалася репресованою, як і вона, письменницею Ольгою Дучимінською.

70 років від дня народження **Любомира Винника,** художника, публіциста, члена Спілки журналістів Швейцарії та Міжнародної федерації журналістів, володаря Золотої медалі Європи за досягнення в мистецтві, уродженця с. Камінне Надвірнянського району.

55 років від дня народження в сім'ї політв'язнів **Василя Куйбіди**, громадсько-політичного діяча, вченого, поета, якого двічі обирали головою Львівської міської ради.

12 ТРАВНЯ

День Матері.

13 ТРАВНЯ

125 років з дня смерті **Якова Головацького** (1814–1888), письменника, вченого, члена «Руської трійці».

70 років від дня народження **о. Романа Паньківа,** письменника, священика, члена НСПУ (2000), автора книг «Заспіви» (1997), «Пісня мого серця», «Втрачене літо» (1998), «Зірка, до якої йду», «Дерево на вітрі» (1999), «Поранений птах», «Сльоза від Бога» (2000), «Сонце на долоні» (2001), «Крик лелеки» (2003), «Дар небес» (2004), «Світанок в тумані» (2005), «Загублені» (2007), «Богодар» (2008), «Печера розбійників», «Помаранчева революція, або Півень на Місяці» (2010), «Вибране» (2011), уродженця с. Вишнів Рогатинського району.

15 ТРАВНЯ

165 років з часу **скасування панщини в Галичині.** До 1939 року цей день відзначався як День свободи.

(Далі буде)

Підготував ***Петро АРСЕНИЧ***

УТОЧНЕННЯ

У «Галицькій Просвіті» (ч. 48 (411) від 29 листопада 2012 року) Ігор Котик, заступник голови Калуського РМО ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка привітав мене, Анатолія Неділенка, сподіваюсь, щиро, з поважним ювілеєм. При цьому допустив неточності: у 1989 році я був одним із засновників і керівником осередку Товариства української мови ім. Т. Шевченка у середній школі № 3, який належав до міського об'єднання без додаткової назви «Відродження». І тільки у 1992 році пов'язав свою громадську діяльність із ТУМ «Відродження», коли Василь Івасюк до нього вже не належав. Моя приналежність до НРУ засвідчується низкою ще нині сущих поважних людей з мого осередку і нашими фінансовими вливаннями до каси НРУ.

Анатолій НЕДІЛЕНКО